

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

številka 2 / 2025

KOLOFON

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

letnik 24, številka 2 / 2025

ISSN 1854-4096

Izhaja 4-krat letno v elektronski in zvočni obliki in je brezplačna.

Spletna stran: <http://www.zveza-slepih.si/rikoss/>

Izdaja: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije

Glavni, odgovorni in tehnični urednik: Marino Kačič

Uredniški odbor / sodelavci: Anja Uršič, Brane But, Metka Pavšič, Petra Derganc, Safet Baltić, Sabina Dermota

Lektoriranje: Vida Črnivec

V reviji se objavlja priporočila in izsledke testiranja nove specialne IKT opreme, strokovne članke o spoznanjih z relevantnih področij, možnostih za izobraževanje, delo in prosti čas, o izkušnjah v povezanosti/vključenosti, o osebnih življenjskih in delovnih izkušnjah ljudi z okvaro vida, njihovih svojcev in strokovnjakov vseh podpornih služb ter drugo. Vsi prispevki so avtorizirani, avtentični in se nanašajo na področje "ljudje z okvaro vida".

=====

Avtorske pravice za prispevke, sprejete v objavo, pripadajo reviji Rikoss. Uredništvo si pridržuje pravico preurediti ali spremeniti dele besedila, če tako zahtevata jasnost in razumljivost, ne da bi o tem prej obvestilo avtorja. Avtorji prispevkov so odgovorni za avtentičnost besedila in svoja stališča.

© Revija Rikoss (ime, oblika in vsebina) je zaščitena z zakonom o avtorskih pravicah. Revija ali katerikoli njen del ne smeta biti razmnožena ali spremenjena v kakršni koli obliki (elektronski, zvočni, tiskani ali drugi obliki) brez predhodnega pisnega dovoljenja lastnikov avtorskih pravic: © Revija RIKOSS in Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Domov Uredništvo Naročite brezplačen Rikoss

=====

KAZALO

UVODNIK: Vizualni svet skozi umetno inteligenco: opisi, konteksti in občutja

Marino Kačič

AVTOPORTRET: Polona Car Djurić

Rada bi naredila korak naprej pri ozaveščanju o albinizmu in z njim povezanimi sindromi

POPOTNIŠKI UTRINKI: Popotovanje po Omanu skozi oči, besede in občutke (1. Del)

Julija Kutin

INTEGRACIJA: Umetnost onkraj vidnega

Sabina Dermota in David Kožuh, kustos pedagog, muzejski svetovalec

INVALIDSKO VARSTVO: Novost pri oskrbovalcih družinskega člana v Zakonu o dolgotrajni oskrbi

Brane But

DOBRO JE VEDETI: Polžev vsadek omogoča vrnitev v slišiši svet in slepim omogoča boljšo kakovost življenja

Metka Knez, MDDS Ljubljana

PAMETNI TELEFONI: Opis posodobljene aplikacije Supersense

Safet Baltič

NAMIGI IN NASVETI: Glasovni ukazi in triki za selfije ter drugi uporabni triki za pametne mobilne telefone (1. del)

Brane But

TEHNIČNI PRIPOMOČKI: Kaj je prinesel sejem SightCity2025? Pregled pripomočkov in trendov

Petra Derganc, strokovna sodelavka za tehnične pripomočke na ZDSSS

MEDNARODNE NOVIČKE: Razprava parlamentarnega odbora za socialne zadeve o izvajanju UNCRPD, pomembnost Direktive o enaki obravnavi, Zagovorništvo EBU o pravicah slepih in slabovidnih v evropskem parlamentu, EBU poročilo o izvajanju strateškega načrta

Anja Uršič

UVODNIK: Vizualni svet skozi umetno inteligenco: opisi, konteksti in občutja

Avtor: *Marino Kačič*

V prispevku predstavljam rezultate testiranja umetne inteligence ChatGPT za osebe z oviranostjo vida. Test sem izvedel na računalniku in pametnem telefonu, pri čemer sem preverjal, kako UI opisuje fotografije različnih vsebin – od narave do ljudi, oblačil, gospodinjskih predmetov in prehranskih dodatkov. Osredotočil sem se na to, ali UI ujame ne le osnovne vizualne informacije, temveč tudi razpoloženje, kontekst in subtilne povezave med elementi. Rezultati kažejo, da so opisi zelo koristni tako za vsakdanje kot formalne situacije, kar potrjuje velik potencial UI pri izboljševanju dostopnosti za tiste, ki se ne morejo zanašati na vid ali nimajo ob sebi začasne pomoči.

Fotografije v opisih UI

Umetna inteligenca (UI) je v zadnjih letih doživela izjemen napredek, še posebej na področju računalniškega vida in obdelave naravnega jezika. Te tehnologije omogočajo avtomatsko prepoznavanje in opisovanje vizualnih vsebin, kar je še posebej pomembno za osebe z okvarami vida. Tradicionalni opisi slik so pogosto omejeni na osnovne informacije, medtem ko sodobne UI rešitve omogočajo podrobnejše in bolj kontekstualne opise, ki vključujejo razpoloženje, odnose med objekti in druge subtilnosti. Na primer, Facebook je razvil sistem avtomatskega alternativnega besedila (AAT), ki uporablja računalniški vid za prepoznavanje obrazov, objektov in tem v fotografijah, s čimer omogoča boljše razumevanje vsebine slik za uporabnike z okvarami vida (Facebook AI, 2016).

Za osebe z okvarami vida ni dovolj le tehnični opis slike, pomembni so tudi detajli, interpretacija odnosov med predmeti ter vzdušje in kontekst okolja. Napredne UI rešitve, kot so aplikacije Seeing AI, Envision AI in Be My Eyes, omogočajo uporabnikom, da pridobijo bogatejše informacije o svojem okolju. Te aplikacije ne le opisujejo objekte, temveč tudi interpretirajo scene, prepoznavajo obrazne izraze in nudijo informacije o razpoloženju oseb na fotografijah (Lighthouse for the Blind, 2024; Guo, 2024). Poleg tega raziskave kažejo, da si uporabniki z okvarami vida želijo več kot le prepoznavanje objektov – pomembno jim je razumevanje celostnega pomena in socialnega konteksta prizorov (Gonzalez et al., 2024; Akut, 2023).

V članku bom raziskal, kako lahko UI izboljša opisovanje in interpretacijo fotografij za osebe z okvarami vida. Poudarek bo na tem, kako UI ne le opisuje, kaj je na sliki, ampak tudi interpretira odnose med predmeti, vzdušje in kontekst scene. Poleg tega bom prikazal testiranje opisovanja slik in interpretacijo s pomočjo ChatGPT-ja, izvedeno tako na računalniku kot na pametnem telefonu. Test je bil opravljen v maju 2025, posebej za namen tega članka.

Opisi in interpretacije, ki presegajo človeške opise

Umetna inteligenca je v zadnjem letu naredila izjemen preskok, še posebej na področju generiranja besedilnih opisov slik. Medtem ko so bili začetni poskusi osredotočeni na generične, včasih precej površinske opise, se danes tehnologija vse bolj nagiba k poglobljenemu razumevanju vizualnih prizorov. Novi sistemi UI ne opisujejo več le osnovnih objektov in njihove postavitve, ampak vključujejo tudi čustvene tone, odnose med predmeti in širši kontekst scene. To pomeni, da UI že danes poskuša zaznati in izraziti tudi tisto, kar bi človeški opazovalec zaznal s subtilno intuicijo. Takšna sposobnost je ključna za osebe z okvarami vida, saj nadomesti vidno zaznavo s pripovedjo, ki vsebuje tudi atmosfero in razpoloženje fotografije.

Zlasti za ljudi, ki ne vidijo, ni dovolj zgolj tehnični opis, kaj je na fotografiji. Potrebujejo opis detajlov, ki bi jih sicer zaznali z očmi, pa tudi interpretacijo odnosov med elementi v prostoru, kadar je to mogoče. Interpretacija vzdušja, namigi na namen prizora in celo čustva oseb na fotografiji pripomorejo k bogatejši mentalni sliki. Raziskava Gonzaleza in sodelavcev (2024) kaže, da uporabniki z okvarami vida želijo predvsem opise, ki jim omogočajo vpogled v namen slike, razpoloženje in interakcijo med osebami ali elementi. Tudi Akut (2023) v svoji magistrski nalogi poudarja, da je ključna dodana vrednost UI opisa ravno njegova sposobnost ustvariti smiselno naracijo in interpretacijo celotne scene.

Opis narave in vzdušja

Umetna inteligenca omogoča vedno bolj izpopolnjene opise narave, ki vključujejo ne le osnovne vizualne elemente, temveč tudi subtilnosti, kot so teksture, svetlobni kontrasti in vzdušje prizora. Ko UI opisuje obalne prizore, nebo ali vegetacijo, lahko zazna podrobnosti, ki so uporabnikom brez vida sicer nedosegljive – na primer prehajanje barv ali nežne gibe valov. Guo (2024) poudarja, da so takšni podatki za uporabnike z okvarami vida ključni za oblikovanje duševne predstave. Pomembno je tudi, da UI prikaže razpoloženje scene, saj s tem nadomesti čutni vtis, ki bi ga sicer podal pogled. To jasno ponazori spodnji opis, kjer UI zajame tako strukturo okolja kot občutek spokojnosti (iz avtorjevega testiranja, maj 2025).

Fotografija 1: Obala in morje z jasnim nebom

Opis UI (OpenAI, 2023): »Na sliki je kamnita obmorska promenada ob morju, posuta z nepravilnimi svetlo bež peščenimi ploščami. V ospredju desno stoji debela kokosova palma v velikem okroglem terakotnem loncu z okrasnimi reliefi. Koromačasto zelene palmove vejice se razgrinjajo nad obalo proti nebu.

Levo ob robu ploščadi, tik nad gladino rahlo razburkane temno modre vode, stoji samotna galebka. Ima belo glavo in telo s sivim hrbtom, oranžno rumen kljun in črne noge. Galeb mirno opazuje valove, kot da bi razmišljal, preden bo spet razprl krila.

Zgoraj panorama prehaja v široko črto obzorja, kjer se modrina morja spaja s svetlo modro–sivim oblačnim nebom. Na skrajnem spodnjem desnem robu fotografije je lesen del klopi z rahlo obrabljenimi deskami, ki vabi mimoidoče k počitku in opazovanju morske razglednice. Celotna scena deluje spokojno, rahlo melanholično in povsem v sozvočju z vetrovnim, poletnim obalnim vzdušjem.«

Opis ljudi in okolja na fotografiji

Pri opisovanju ljudi in njihovega okolja umetna inteligenca omogoča zelo specifične podrobnosti, ki segajo dlje od preprostih fizičnih značilnosti. Opiše držo, izraze, interakcijo med osebami in namige na njihovo razpoloženje. Takšna raven interpretacije je izjemno pomembna, saj omogoča bolj živo predstavo prizora, kar potrjujejo tudi izsledki raziskave Gonzaleza in sodelavcev (2024), ki poudarjajo pomen opisovanja človeških izrazov in družbenega konteksta. UI lahko ustvari

občutek prisotnosti in razumevanja scene, kar ljudem brez vida omogoča pristnejše doživetje. To se jasno pokaže tudi v spodnjem opisu fotografije, kjer UI uspešno zajame tako videz kot razpoloženje obeh oseb in vzdušje obmorskega okolja (iz avtorjevega testiranja, maj 2025).

Fotografija 2: Dve osebi ob morskem promenadi

Opis UI (OpenAI, 2023):

»Na sliki sta dve ženski na obali ob morju. Stojita na kamniti, naravno tlakovani sprehajalni poti tik ob gladini. Ozadje zaseda širok razgled na mirno, rahlo svetleče modro morje in vzdolžno zaobljeno hribovje na obzorju. Nad njim je svetlo modro nebo z nekaj razpršenimi belimi oblaki.

Levo stoji ženska v srednjih letih, rahlo se nagiba naprej in nasmejana gleda v kamero. Ima kratke rjave lase, oblečena je v svetlo koralno-roza športno majico s kratkimi rokavi in temne pajkice do goleni. Na nogah ima svetlo bež športne copate, čez ramena ji visi svetlo zelena naramnica nahrbtnika, na zapestju pa ji svetlika pametna zapestnica. Oči ima zaščitene s temnimi sončnimi očali.

Desno od nje sedi druga ženska, prav tako v srednjih do zrelih letih, v električnem invalidskem vozičku. Ima svetle, skoraj bele lase srednje dolžine in nosi sončna očala z odsevnim steklom. Oblečena je v črno majico z grafičnim vzorcem srca in napisom, svetlo turkizne široke hlače ter svetlo zeleno torbico čez ramo, ki počiva v njenem naročju. Eno roko ima naslonjeno na blazino vozička, druga pa drži naslonjalo.

Celotna scena deluje sproščeno in veselo, z obema damama v naravni pozi na sončen pomladni ali poletni dan ob morju.«

Opis oblačil in njihove uporabe

Umetna inteligenca se danes uspešno uporablja tudi pri opisovanju oblačil, kjer poleg osnovnih informacij, kot so barva, kroj in material, pogosto zajame tudi stil, vzorec, namen uporabe in celo primernost za različne situacije. Takšni opisi so še posebej uporabni za ljudi brez vida, saj nadomestijo zaznavo, ki bi jo sicer opravili s pogledom ali dotikom. Akut (2023) poudarja, da podrobni opisi teksture in konteksta rabe oblačil omogočajo uporabnikom boljšo predstavo o njihovem videzu in namembnosti. Opisi s pomočjo UI lahko zajamejo tudi vtis urejenosti ali sproščenosti oblačila. V spodnjem primeru UI uspešno združuje tehnične in estetske informacije v razumljiv celovit opis (iz avtorjevega testiranja, maj 2025).

Fotografija 3: Moška srajca

Opis UI (OpenAI, 2023):

»Na fotografiji je moška srajca z dolgimi rokavi znamke Tom Tailor, velikost M. Gre za klasično, sproščeno srajco v svetlo modri barvi iz čistega organskega bombaža, kar pomeni, da je mehka, udobna in prijazna do kože ter okolja.

Lastnosti srajce:

- * klasičen ovratnik brez dodatnih detajlov,
- * dolgi rokavi z manšetami,
- * prsni žep z gumbom na levi strani,
- * zapenjanje z belimi gumbi, ki so nevpadljivi in elegantni,
- * tkanina je rahlo teksturirana z drobnim vzorcem, ki ni takoj opazen, a daje srajci globino in diskreten značaj.

Ta srajca je primerna tako za sproščene vsakodnevne kombinacije kot tudi za bolj urejene priložnosti, npr. v kombinaciji z jopico ali suknjičem. Idealna je za prehodna obdobja ali kot lahka oprava v hladnejših dneh.«

Opis kuhinjskih artiklov

Opisovanje kuhinjskih izdelkov z umetno inteligenco zahteva več kot le navajanje imena izdelka ali znamke. Pomembne so informacije o obliki, velikosti, barvni shemi embalaže ter vsebovanih napisih in simbolih, ki uporabnikom brez vida pomagajo razlikovati med navidezno podobnimi izdelki. Gonzalez et al. (2024) poudarjajo, da lahko natančni opisi prehranskih izdelkov pripomorejo k večji samostojnosti in varnosti pri uporabi. Ključno je, da UI poleg osnovnih podatkov vključuje tudi vizualne podrobnosti, kot so logotipi, ilustracije, pozicije besedila in opozorila. Takšen način opisovanja omogoča, da uporabnik dobi celostno informacijo o izdelku. V spodnjem primeru UI podrobno predstavi vse ključne elemente izdelka (iz avtorjevega testiranja, maj 2025).

Fotografija 4: Konzerva kokosovega mleka

Opis UI (OpenAI, 2023):

»Na fotografiji je konzerva znamke King's Crown, ki vsebuje čičeriko (nemško Kichererbsen).

Podrobnosti s slike:

- * Izdelek: Kichererbsen (čičerika)
- * Znamka: King's Crown (logotip zgoraj desno)
- * Neto količina: 400 g
- * Neto odcejena masa: 265 g
- * Oznaka: »Höher Protein-Gehalt«, kar pomeni »visoka vsebnost beljakovin«
- * Embalaža ima oranžno-rjavo barvno shemo, s sliko kuhanih čičerikinih zrn.

Gre za klasično konzervo čičerike, primerne za kuhanje, solate, humus in druge jedi.«

Opis prehranskih dodatkov

Opis prehranskih dodatkov z umetno inteligenco mora vključevati natančne vizualne informacije, saj gre pogosto za embalažo, ki se po obliki ne razlikuje bistveno od drugih izdelkov. Ključne so podrobnosti o oznakah, barvah, številu enot v paketu, sestavinah in morebitnih simbolih, kot so oznake za vegetarijanstvo ali alergene. Akut (2023) ugotavlja, da so prav ti detajli uporabnikom z okvarami vida bistveni za prepoznavanje izdelkov in razumevanje njihove uporabe. Poleg vsebinskih opisov ima pomembno vlogo tudi interpretacija grafičnih elementov, ki pogosto dopolnjujejo informacijo o namenu izdelka. V spodnjem primeru UI uspešno združuje funkcionalne in oblikovne značilnosti prehranskega dodatka v jasno predstavitev (iz avtorjevega testiranja, maj 2025).

Fotografija 5: Prehranski dodatek Proargi-9+

Opis UI (OpenAI, 2023):

»Na sliki je v ospredju embalaža prehranskega dopolnila Synergy PROARGI-9+.

Gre za škatlo z naslednjimi informacijami:

- * Blagovna znamka: Synergy
- * Ime izdelka: PROARGI-9+
- * Opis: Prehransko dopolnilo z aminokislinami, vitamini, sladkorjem in sladilom (napisano v slovenščini in italijanščini)
- * Okus: Prašek z okusom citrusov in grozdja (slovensko: "PRAŠEK Z OKUSOM CITRUSOV IN GROZDJA")
- * Količina: 30 vrečk (295 g skupaj)
- * Oznake:
 - * Vegetarijansko (simbol rastline z napisom "VEGETARIAN")
 - * Brez glutena ("GLUTEN FREE")

Barvna shema škatle je bela z oranžno-rdečim grafičnim elementom, ki prikazuje simbolizirano črko S, z molekulsko strukturo v ozadju.

To dopolnilo je namenjeno podpori splošnemu zdravju; pogosto se povezuje z izboljšanjem prekrvavitve in kardiovaskularno podporo zaradi vsebnosti L-arginina.«

Zaključek: Presenetljiva natančnost umetne inteligence pri interpretaciji fotografij

Uporaba umetne inteligence za opisovanje fotografij se je izkazala za več kot le tehnično zanimivost. V tem testu je ChatGPT pokazal, da zna preseči zgolj generično opisovanje, saj zna interpretirati tudi pomembne detajle, vzdušje ter kontekstualne elemente, ki so ključni za razumevanje slik, tudi ljudi z oviranostjo vida. To pomeni, da lahko UI že zdaj nadomesti praktično vse informacije, ki bi jih sicer podali spremljevalci, tolmači ali družinski člani. Gonzalez et al. (2024) in Akut (2023) poudarjajo, da so prav takšne funkcije ključne za povečanje samostojnosti in vključevanja oseb z oviranostjo vida v digitalno okolje.

Največje presenečenje je razkril primerjalni vpogled: v letu 2024 je bil podoben test opisa slik opravljen z enakim modelom, a takrat so bili rezultati skromni. Opisi so bili večinoma splošni, neosebni in pogosto pomanjkljivi, brez jasne interpretacije (Kačič, 2024). Tokratni napredek umetne inteligence dokazuje, da se sistemi razvijajo ne le po zmogljivosti, temveč tudi po občutljivosti na kontekst in potrebe uporabnika. Presenetljivo je, kako natančno UI danes ustvarja narativne opise prizorov – kar močno presega pričakovanja. Testiranje je pokazalo visoko stopnjo uporabnosti tako za vsakdanje situacije kot za bolj formalne okoliščine. To odpira nove možnosti za samostojnost, vključevanje in dostopnost, ki so bile še pred letom dni težko dosegljive.

Viri in literatura

Akut, M. (2023). *Enriching AI-based image descriptions for people who are vision impaired* [Master's thesis, McGill University]. <https://srl.mcgill.ca/publications/thesis/2023-MASTER-Akut.PDF>

Facebook AI. (2016). *Automatic alt text: Computer-generated image descriptions for blind users on a social network service*. Facebook Research. <https://research.facebook.com/publications/automatic-alt-text-computer-generated-image-descriptions-for-blind-users-on-a-social-network-service/>

Gonzalez, R., Collins, J., Bennett, C., & Azenkot, S. (2024). Investigating use cases of AI-powered scene description applications for blind and low vision people. In *Proceedings of the CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. <https://doi.org/10.1145/3613904.3642211>

Guo, A. (2024, October). Real-time descriptions of surroundings for people who are blind. *University of Michigan News*. <https://news.engin.umich.edu/2024/10/real-time-descriptions-of-surroundings-for-people-who-are-blind/>

Kačič, M. (2024). Svet slik v besedah: kako umetna inteligenca približuje slike slepim in slabovidnim. *RIKOSS*, 23(1), 21–26. https://www.zveza-slepih.si/rikoss/wp-content/uploads/2024/03/Rikoss_2024_1.PDF

Lighthouse for the Blind. (2024). AI-powered tools for people who are blind. *Lighthouse for the Blind*. <https://lhblind.org/ai-powered-tools-for-people-who-are-blind/>

OpenAI. (2023). *ChatGPT (model 4.0)* [jezikovni model]. Pridobljeno maja 2025, s <https://chat.openai.com/>

Na vrh

AVTOPORTRET: Polona Car Djurić

Rada bi naredila korak naprej pri ozaveščanju o albinizmu in z njim povezanimi sindromi

Avtorica prispevka živi z redko dedno boleznijo Hermansky-Pudlak, ki vpliva na več organskih sistemov. Odraščala je v Loškem Potoku, študirala je pedagogiko in zgodovino. Med študijem je eno leto delala kot prostovoljka z osebami z okvaro vida v Belfastu, zdaj pa je kot vodja socialnih programov zaposlena na Zvezi slepih in slabovidnih Slovenije. Družinsko življenje ji daje moč, delo pa smisel.

Ta članek je posvečen Tonetu (Antonu) in Silvi Batič Rožman. Tudi zaradi njiju danes živim bolje, kot bi morda sicer.

Rodila sem se 1984 v Ljubljani, svojo mladost pa sem preživela v Loškem Potoku, kraju na jugu Slovenije, od koder med drugim izhaja rod ameriškega astronavta Ronalda Šege, ki je tudi častni občan občine Loški Potok, in kjer je svoja otroška leta preživela meni ljuba pisateljica Zofka Kveder.

Po končani osnovni šoli sem obiskovala gimnaziji v Želimljah in v Škofji Loki, nato pa študirala pedagogiko in zgodovino na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. V času študija sem se za eno leto odpravila v Belfast na Severnem Irskem, kjer sem opravljala prostovoljno delo na eni izmed najpomembnejših organizacij za slepe in slabovidne v Evropi, Royal National Institute of Blind People, RNIB, kjer sem pomagala pri pripravi, organizaciji in izvedbi različnih aktivnosti za slepe in slabovidne, z namenom aktivnega preživljanja prostega časa, neformalnega izobraževanja in športnega udejstvovanja. To je bila ena izmed najlepših in najpomembnejših izkušenj v mojem življenju. V Belfastu sem dobila veselje do dela, ki ga na nek način še danes opravljam, imela pa sem srečo okusiti tudi, kaj pomeni odlično in kakovostno mentorstvo. Pod budnim očesom svoje mentorice, ki še danes deluje v tej organizaciji, sem spoznala bistvo mentorstva: pomagati drugim pri njihovem razvoju in napredku. Po vrnitvi in opravljeni diplomi sem se vrnila v domač kraj, kjer sem na Osnovni šoli Loški Potok opravljala prostovoljno pripravništvo v svetovalni službi, kjer so mi prišle najbolj prav ravno izkušnje s Severne Irske. Zatem pa sem se zaposlila prek javnih del na društvu (danes Združenju) gluhoslepih DLAN.

Leta 2012 sem se zaposlila na Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije in bila več let dejavna na različnih projektih. Od začetka leta 2016 pa sem zaposlena na

mestu vodje programov. Po vrnitvi z druge porodniške sem bolj aktivna tudi na mednarodnem udejstvovanju Zveze. Pri Evropski zvezi slepih (EBU) sem bila imenovana za vodjo aktivnosti za slabovidne, v lanskem letu pa sem pri EBU prevzela še vodenje Odbora za raznolikost, enakopravnost in vključevanje. V letošnjem letu smo na Zvezi uspeli na razpisu Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Namen programa je povezovanje storitev in zagotavljanje celostne podpore osebam z izgubo vida v ključnih trenutkih – predvsem ob postavitvi diagnoze npr. v bolnišnici ter v času prilagajanja na novo življenjsko situacijo. Gre za storitev, ki sem jo imela priložnost spoznati na RNIB, ECLO (Eye Clinic Liaison Officer) in jo implicirati v vsebino prijave kot nekakšno podporno svetovanje ob izgubi vida. Upam in želim si, da bo iz tega zrastle mreža podpornih svetovalcev, ki bodo na voljo ljudem neposredno ob izgubi vida, še preden pridejo do rehabilitacije ali se vključijo v naša društva.

Sem poročena in mati dveh otrok. Oba z možem sva slabovidna. V času prve nosečnosti so mi diagnosticirali Hermansky-Pudlakov sindrom. Gre za zelo redko genetsko večsistemsko bolezen. Znanih je enajst genetskih različic HPS. Za vse različice sta značilna okulokutani albinizem in disfunkcija trombocitov. Pri določenih različicah HPS, najpogostejše pri HPS-1 in HPS-4, se lahko razvijeta vnetje prebavne cevi, ki je podobno Crohnovi bolezni, in pljučna fibroza. Meni so diagnosticirali HPS-1. Glede na to, da sem vse življenje živela v veri, da imam pač samo en tip albinizma in me je ves čas zanimalo, za kateri tip oz. podtip gre, me je ginekologinja v času nosečnosti napotila na genetsko testiranje, saj mi je železo v krivi nenormalno nihalo, prav tako sem imela veliko nepojasnjenih modric. Te so bile prisotne že pred tem, vendar do tedaj temu nisem posvečala pretirane pozornosti. Ironično, za sindrom sem sicer prvič slišala na konferenci v Pittsburghu v ZDA, leta 2016, istega leta, ko nas je prav zaradi te bolezni zapustil Anton Rožman,... S te konference se sicer spomnim nasveta neke predavateljice, ki me je opozorila ravno na moje modrice in mi že takrat svetovala genetsko testiranje, na katerega pa sem šla kot že rečeno v času svoje prve nosečnosti, kar je bilo tri leta pozneje. Diagnoza je bila najprej šok. Že zaradi imena samega me je bilo groza, »Hermansky-Pudlak«, le kaj je to? Sliši se kot bi v sebi imela volkodlaka. Vendar ta šok ni trajal dolgo. Prvič zato, ker sem bila slaba dva meseca pred porodom in sem misli hitro preusmerila na otroka, prav tako pa moje življenje ni bilo nič drugačno kot pred diagnozo. S tem sem se rodila in s tem sem že živela 35 let. Res pa je, kot pravijo, »česar ne veš, ne boli«. Veliko ljudi s tem živi skoraj normalno, pride pa lahko do veliko zapletov in zato je ključno, da posameznik ve, da ta sindrom ima in primerno ukrepa ter se v primeru poslabšanja zdravstvenega stanja ustrezno zdravi.

Kasneje, mislim, da je bilo septembra leta 2021, sem na Občnem zboru MDSS Ljubljana srečala Silvo. Ker sem z njo in njenim možem sodelovala pri projektu iz časa moje prve zaposlitve na Zvezi, sem vprašala po Tonetu, ki je bil takrat že pet let pokojni. Silva mi je zaupala njegovo oz. njuno zgodbo, ki jo bom zadržala zase, lahko pa povem, da sem prav zaradi nje prišla, po mojem mnenju, do najboljše obravnave, ki sem jo v tistem trenutku potrebovala. Ona je v meni spodbudila nekaj, kar me je premaknilo, da sem se končno začela aktivno soočati s tem sindromom. Najprej, da sem sprejela realno stanje, zatem pa, da sem naredila prve korake na poti, po kateri hodim še danes. To je pot sprejemanja in soočanja. Včasih se mi zdi, da mi je ta povsem neznana, zamegljena in tuja, drugič je zelena, kot severnoirska trava.

Večinoma je samo navadna pot, po kateri hodiš, ker veš, da moraš in ker si hvaležen za vse, kar ti je življenje dalo. Pri tem sindromu je po mojem prepričanju ključno vedenje o sindromu in zavedanje o preventivi. Izguba vida je samo del spektra, ki te spremlja in oftalmološka obravnava je v večini primerov edina, ki jo osebe s tem sindromom imamo. Poleg tega pa je še pomembno, da smo vodeni pri hematologu, pulmologu, dermatologu in po potrebi tudi pri gastroenterologu. Po diagnozi imam zelo dobro hematološko in pulmološko obravnavo, nisem pa bila še obravnavana pri dermatologu in gastroenterologu. To me še čaka v prihodnje.

Sama zase mislim, da živim precej običajno življenje: zjutraj otroke peljem v vrtec, hodim v službo, grem v trgovino, na sprehod, pilates ... Včasih je zelo naporno, še posebej, ko mi pade železo, zato občasno hodim po infuzije železa na Polikliniko. Glede pljuč zaenkrat ni skrbi, se pa moram potruditi glede prehrane. Načeloma jem kar zdravo, vendar v zadnjem času opažam nekaj več težav, ki bi bile lahko povezane s sindromom. Imam srečo, saj imam podporo doma, predvsem moža, in v službi, sploh pri vodstvu Zveze, zato je tudi v tistih najtežjih trenutkih lažje. Ko še nisem imela otrok, sem šla rada tudi na kakšen koncert, v gledališče in na popotovanje. Prebrala sem kakšno knjigo in preživela več časa s prijatelji. Sedaj je vse to drugače. Veliko stvari lahko počneš z otroki, tiste druge pa še pridejo na vrsto, brez skrbi. Na srečo me zanimajo zelo različne stvari, ki nikakor ne grejo skupaj, so pa dobra izbira, ko se znajdeš v različnih življenjskih okoliščinah. Takšen primer je moj okus za glasbo. Ko bi človek to slišal, mi ne bi verjel, kaj vse poslušam. Od klasične glasbe, do popa, rocka, narodno zabavne itd. To je super, saj se odlično znajdem tako na koncertu klasične glasbe, gasilski veselici ali pa na koncertu Guns N' Roses. Peti sicer ne znam, pojem pa zelo rada. Tudi to je ena stvar, ki zelo prav pride, ko imaš majhne otroke.

V prihodnje imam veliko načrtov, ki si jih želim realizirati. Med drugim že več let sebi in drugim obljubljam, da bom naredila korak naprej pri ozaveščanju o albinizmu in z njim povezanimi sindromi. Ni mi še uspelo zbrati dovolj moči za to. Vse od leta 2016 v posebni mapi hranim nekatere kontakte ljudi, ki sem jih srečala na že omenjeni konferenci v ZDA, pa še vedno nisem pisala nikomur. Zakaj točno, ne vem, saj sicer veljam za precej glasno, odločno in trdno osebo. Mogoče pa se še kdaj vrnem tudi na fakulteto, mogoče.

Za konec pa mi dovolite, da se še enkrat obrnem k Tonetu in Silvi. Tone, hvaležna sem ti za tvojo prehojeno pot. Verjamem, da je tvoja zgodba nad mavrico odeta v tvoje najlepše barve. Silva, hvala za pogum, da si me tistega septembrskega dne ogovorila in dala vse pomembne informacije. Bralki in bralcu pa: če si se našla ali našel med zapisanim, poskrbi zase in za svojo kvaliteto življenja, tudi tako, da se genetsko testiraš.

Na vrh

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Popotovanje po Omanu skozi oči, besede in občutke (1. Del)**

Avtorica: *Julija Kutin*

Urednica rubrike: *Metka Pavšič*

V prvem delu potopisa spoznamo priprave na potovanje v Oman - avtorica pripravlja program s pomočjo ChatGPT-ja, njena sestra pa na poti skrbi za logistiko. Beremo tudi o tem, kako so članice družine med rožnatimi plažami, tradicionalnimi vasmi in puščavskimi sipinami doživljale pristno omansko gostoljubnost, posebno doživetje je bilo nočno opazovanje svetlečega planktona, nepozabna pa so bila srečanja z domačini.

Življenje mi je kljub slabovidnosti dalo ogromno lepega, med drugim željo po odkrivanju lepote sveta. Zaradi slabovidnosti sem, po zaslugi mojih ljubečih in skrbnih staršev, obdarjena z meni zelo podobno sestro. Prepričana sta bila, da mi bo v življenju zaradi nje lažje. Trudim se, da je ne izkoriščam in pustim, da ima svoje življenje in družino, a na potovanjih je moja nepogrešljiva družba. S seboj vzameva še mamo in sestrino sedaj triletno hčerico Niko. Takole smo tri hčere, dve mami, vnukinja, nona, teta in nečakinja uživale v Omanu.

ChatGPT je potrdil pravilnost izbire destinacije. Takole pravi: »Oman je varen in ljudje so izredno ustrežljivi, kar lahko zelo pomaga na potovanju slabovidne ali starejše osebe.« Tako me zame in za mamo ni skrbelo. Za Niko, malo neustrašno punco, ki je že veliko prepotovala, pa tudi ne. Tik pred odhodom smo navadno v stiski s časom, a še vedno se nam je vse dobro izteklo, tudi ko sva s sestro pred potovanjem v Jordanijo kupili letalsko karto le 7 ur pred letom. Sestra pravi, da je nakup letalskih kart njena najtežja naloga. Pred vsako našo ekspedicijo na letališču rezervira parkirišče, nas do njega zapelje, poskrbi za najem avtomobila na destinaciji, da nas s kakšnim poskočnim konjičkom popelje na raziskovanje. Po predhodnem usklajevanju ureja stvari, povezane z navigacijo, in rezervira prenočišča, pa še mnogo malenkosti se najde. Hvaležna sem ji do neba. Jaz sem bolj aktivna pri pripravi programa potovanja. Pri tem je ChatGPT moje nepogrešljivo orodje, saj naredi zelo dober program glede na število razpoložljivih dni in seznam lokacij, ki jih želiš obiskati. Tudi za izbor lokacij se posvetujem z njim, s tem da mu zaupam naš način potovanja in dam ideje, ki jih najdem v raznih popotniških programih. Čistopis programa narediva na letališču, sicer pa ga vedno sproti korigiramo, ker na poti v stiku z domačini vedno dobimo kakšno zanimivo idejo, oziroma se prilagodimo našemu počutju.

Ljubljana – Istanbul – Muscat. Po 13 urah smo v rokah spet držale svojo prtljago in šle novim dogodivščinam naproti. Na letališču nas je pričakal gospod, ki nam je pripeljal avto. Bil je izredno urejen, v snežno belem ogrinjalu, z nežno odišavljeno noto, na glavi pa je nosil tradicionalno vezeno čepico – kuma. Medtem ko sta z Metko izpolnjevala papirje, je po njenih besedah ves čas igral igrice na telefonu. Zasvojenost? Takoj smo dobile prvi vpogled v omansko mentaliteto – po eni strani so

moški zelo prijazni in ustrezljivi, po drugi pa vedo, kako si vzeti čas zase. S kar presenetljivo hitrimi koraki nas je peljal do avtomobila, nam predal ključe, zelo prijazno in umirjeno natančno razložil vse podrobnosti in nam vljudno pomagal namestiti otroški sedež, ki smo ga pripeljale s seboj – tam bi nas najem za 13 dni stal več, kot če bi v Sloveniji kupile novega. To minutko je zdržal brez igrice, vendar je po rokovanju takoj spet odšel v svoj svet.

Smeh in vznemirjenje sta premagala izčrpanost, ko smo se s KIO Sportage podale dogodivščinam naproti. Kmalu smo se znašla v labirintu na srečo praznih štiripasovnic. Mimo centra Muscata smo se peljale proti vzhodnemu, mirnejšemu delu, daleč stran od mestnega vrveža, ki se mu navadno izogibamo. Obdala nas je gričevnata puščava z oazami. V eni izmed njih smo za naslednje tri dni našle svoj mir: bazen, plaža, obkrožena s palmami, udobni ležalniki, ravno prav močno sonce, ki je ogrelo ozračje na prijetnih 27 stopinj. Udobje nam paše, a radovednost nas je vlekla v sosednje vasi in zalivčke. Posebno lepe so nam bile rožnate plaže, ki svojo barvo dolgujejo drobnim delcem školjk in polžkov.

Slika 1. Rožnata plaža

Srečanje s prvo tradicionalno omansko vasico je bilo osupljivo. Ko smo se spuščale proti hiškam v zalivu, ki so se v zadnjih sončnih žarkih, med rdečkastimi golimi gorami, bleščale v vsej svoji belini, smo parkirale ob cesti in očarane od prizora strmele v to čudo narave, v kombinaciji z umetnijo človeških rok. Dragoceni so mi mamini in Metkini opisi, saj moje oči marsičesa ne zaznajo, tudi barv ne. Takole je

začela: »Sonce se počasi spušča proti obzorju, a namesto da bi se potopilo v morje, je zdrsnilo za zaobljen hrib. Hiše so zažarele v topli, zlato-oranžni svetlobi, ki mehča robove in riše dolge, mehke sence čez peščene ulice.« Čutile smo spokojni mir, ki ga je prekinjalo le oddaljeno butanje morske vode ob strme obalne pečine. Medtem ko je dan polagoma odhajal, je za seboj puščal občutek miru, spokojnosti in lepote. Me pa smo obstale na cesti in nikamor se nam ni mudilo. Mama je nadaljevala: »Barva neba prehaja v nežne rožnate in jantarne tone.« Dala mi je občutek, da ji je prav lepo toplo pri srcu. Tudi Metka in mala Nika, ki že zna opazovati, sta uživali. Nika pravi: »In če bi šlo sonce v morje, bi bilo pa še bolj rdeče, veš, Julija.« Oči so se mi kar orosile, ker se je naše potovanje tako lepo začelo. Koliko jaz odnesem od obiska nečesa novega, je zelo odvisno od zgovornosti Metke in mame. Včasih postavljam dodatna vprašanja, včasih ni potrebno. Ugotovila sem, da ko sta oni dve navdušeni, potem bom gotovo slišala opise in vzklike. Navdušenje na njuni stani bo povzročilo posebne občutke tudi v meni. Očitno je na moja doživljanja začela vplivati tudi Nika.

Slika 2. Omanska vasica v puščavi

Ko smo se zapeljale skozi vas, nas je obšla rahla negotovost – ozke uličice, skupine moških v tradicionalnih ribiških oblačilih, ki so se zbirali ob čolnih in na vogalih ulic. Žensk ni bilo videti. Vas smo kar hitro zapustile s sklepom, da se bomo vrnile kulturi primerno oblečene. Naslednje jutro sva z Metko že začutili neverjetno gostoljubnost te vasice in željo domačinov po druženju, izmenjavi kontaktov in celo po skupnem preživljanju prostega časa in raziskovanju omanskih lepot. Metka je bila šokirani nad nesnago, ki jo je skupinica pustila za seboj okoli šotorišča na zavidljivo lepi peščeni

plaži. Najina pripomba na pomanjkanje skrbi za naravo je privabila le nasmeške na obraze. Raje sva se osredotočili na fante, ki so ravno pripravljali čolne za ribolov. Eden od njih je znal angleško in Metka mi je zašepetala, da je to edini gospod z vsemi zobmi. S ponosom so opisovali morská dožitja in jih podkrepili s slikami na telefonih. Na celodnevni lov na tune izgubi boj z vztrajno posadko tudi 10 sto kilogramskih tun, ki se jih v pristanišču gotovo še najbolj razveseli gospod z vsemi zobmi, ki jih je prišel spočít pričakat iz ene najlepših hiš v vasi.

Popoldan smo se zapeljale do ene najlepših plaž s sipinami in koralami – Sifa Beach. Tukaj si je Metka dala duška in prvič zapeljala čez prave sipine. Ni šlo tako enostavno, kot bi si mislil ob opazovanju spretnih domačinov. Ti so takoj opazili, da smo razigrane turistke, po nekaj kar uspešnih manevrih, obtičale. V trenutku so bili okoli nas in kar tekmovali z nasveti. Metka je kmalu pripeljala na trdna tla. Odločila se je, da bomo naslednje poskuse prihranile za drugič, ker je opazila, da z nekoliko porogljivimi izrazi komaj čakajo na naslednjo reševalno akcijo. Ko smo odhajale, smo zaznale še večjo moč ponosnih strokovnjakov za premagovanje sipin. Nekaj časa smo uživale v pozitivni energije, nato pa smo se zapeljale na drug konec vasi, kjer naj bi bili koralni greben zelo blizu obale. Šokirane smo našle pravi zaklad koral na plaži. Morje je bilo divje in zato na obalo zmetalo milijone ostankov odmrlih koral. Kot so mi razložile punce, so bile večinoma umazano bele, nekatere velike tudi do četrť kvadratnega metra. Med njimi so se skrivale majhne školjke in zdrobljeni deli koralnih vejic, ki so škripali pod nogami. Tega je bilo toliko, da sem počepnila na tla in občudovala košček za koščkom. Tudi punce so ves čas vzklikale: Lej to, lej to, in mi nosile zanimive najdbe v ocenitev. Nika je bila navdušena: »Lej, tale je pa kot možgani, lej, tole bi pa jaz vzela s seboj domov, leeej, ta je kot drevo, ti pa si rekla, da so bile to živali«. tako je bila prisrčna, da smo ji morale dovoliti, da je vzela s seboj majčken spominček.

Nekega večera smo se spet odpravile v vasico na vožnjo s čolnom v temi, da bi opazovale svetleči se čudežni plankton. To je bil eden tistih trenutkov, ko se narava razkrije v vsej svoji magiji. Prav neverjetno je, ko se čoln premakne in se pod njim prižgejo skrivnostne lučke. Ko smo se približali skalam, v katere so butali valovi, so se le-ti nebeško lesketali. Skalni most je bil gotovo še lepši, kot čez dan. Pri njem se je na svetleči preprogi pozibal drug čoln. Bolj kot je bila voda nemirna, bolj se je ocean šopiril v čudežni svetlobi. Človek bi kar gledal in vzdihoval, besed je hitro zmanjkalo. Luna je bila zelo majhna, zato je bilo vse skupaj še bolj neverjetno in posebno. Plankton svetí zaradi bioluminiscence – naravne kemijske reakcije, pri kateri organizmi oddajajo svetlobo. To se zgodi, ko molekule luciferina reagirajo z encimom luciferazo ob prisotnosti kisika. Ta pojav običajno sprožijo gibanje ali dražljaji, zato plankton svetí, ko ga zmotijo valovi, plavanje ali čolni. To je čudovit obrambni mehanizem, saj lahko prestraši plenilce. Ko plankton porabi luciferin, potrebuje nekaj časa, da ga ponovno sintetizira, vendar to ne vpliva na njegovo preživetje.

Na poti do apartmaja sva s sestro kljub utrujenosti sklenili, da bova izkoristili še zadnje atome energije, vzeli lučko in kopalke, ter šli na 1.5 km oddaljeno plažo podoživeti ta čudež narave. Ni bilo ravno prijetno toplo, vendar naju je navdušenje nad planktonom vabilo v vodo globje in globje, dokler nisva zaplavalí in se predali nežnemu planktonskemu sijaju, ki je očaral najine čute. Voda je bila topla in misli so

se umirile. Bolj ko sva brcali in škropili, veličastnejše je bilo to darilo narave. Znova se je izkazalo, da se splešča stopiti iz cone udobja, se po napornem dnevu odpraviti v mrzlo in temno noč, se preobleči v kopalko in biti nagrajen z nenavadnim, nevsakdanjim užitkom.

S tako gostim planktonom smo se potem srečale samo še en večer, ko je bila zraven tudi Nika. Vsak val je na pesku zarisal pikčasto svetlečo se črto, ki je počasi izginila, a že je naslednji val narisal novo. Nika je pobrala skoraj prozorno lučko in jo na prstu prinesla k meni: »Lej, ti bom dala plankton blizu očk, da boš tudi ti videla, preden ugasne.«.

Slika 3: Plankton na peščeni plaži

Nismo ji razlagale temne plati planktona Noctilucae, ki se v Arabskem morju prekomerno širi zaradi podnebnih sprememb in ustvarja smrdečo zeleno preprogo alg, vidno čez dan. Razmnožuje se hitro in izpodriva lokalne vrste planktona, ki so ključna hrana za ribje mladice. To dolgoročno lahko ogrozi ribje populacije. Z njim se prehranjujejo meduze, ki mašijo stroje za razsoljevanje vode. Ta organizem nas opominja – ni vse zlato, kar se sveti.

[Na vrh](#)

INTEGRACIJA: Umetnost onkraj vidnega

Razstava, kjer dotikanje ni le dovoljeno, temveč celo zaželeno

Avtor: Sabina Dermota in David Kožuh, kustos pedagog, muzejski svetovalec

Urednica rubrike: Sabina Dermota

Razstava *Umetnost onkraj vidnega*, ki je del projekta Evropske prestolnice kulture 2025, predstavlja prvo taktilno galerijo v Sloveniji, namenjeno predvsem slepim in slabovidnim. Nastala je v sodelovanju Goriškega muzeja, umetnikov ter različnih strokovnjakov in organizacij. Umetniki so razvijali dela ob neposrednem stiku s slepimi, kar je pripomoglo k pristnemu in dostopnemu izrazu. Vključuje tako obstoječe tipne eksponate kot tudi nova umetniška dela, ustvarjena posebej za ta namen. Obiskovalci lahko umetnine tipajo, poslušajo zvočne opise v treh jezikih in si ogledajo film z avdiodeskripcijo. Projekt poudarja pomen sodelovanja, dostopnosti in trajnostnega vključevanja v kulturo.

V okviru EPK »Evropska prestolnica kulture 2025« je nastala prva taktilna galerija, ki je svoja vrata odprla 21.3.2025. Največ o njej nam ve povedati kustos Goriškega muzeja in vodja projekta David Kožuh. Zato sem ga povabila k zapisu spodnjega prispevka.

David, najprej vam iskreno čestitam k tako uspešnemu projektu.

Kako se je pričelo sodelovanje Goriškega muzeja s slepimi in slabovidnimi?

Sodelovanje se je začelo že leta 2016, ko smo v Goriškem muzeju pričeli s prilagajanjem razstav za slepe in slabovidne. Prva razstava *Igre moje mladosti* je slepim in slabovidnim približala svet igrač. Kasneje smo sodelovali še pri nekaterih drugih projektih, sam pa sem večkrat člane vodil po naših zbirkah in razstavah. V letu 2023 pa smo na pobudo Zavoda GO! 2025 projekt uradno prevzeli in že v začetni fazi povabili k sodelovanju Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Nova Gorica. Skupaj smo oblikovali ključne smernice projekta in vzpostavili temelje za razstavo.

Kako ste prišli do ideje, da se v okviru EPK lotite tako obširnega projekta, kot je pričujoča razstava?

Osnovna ideja izhaja iz prijave knjige za EPK, za katero sem leta 2020 predlagal podobno zamisel. Ob prevzemu projekta smo jo želeli nadgraditi z dejanskimi primeri dobre prakse in ustvarjanjem novih vsebin. Projekt je zorel skozi večletno sodelovanje s strokovnjaki, umetniki in ranljivimi skupinami, zato je bil naraven korak, da v okviru EPK ponudimo razstavo, ki je hkrati dostopna, participativna in edukativna.

Na vabilo k sodelovanju se je odzvalo veliko število umetnikov. Kako ste jih našli in kako je potekalo sodelovanje v procesu nastajanja eksponatov?

S pomočjo Dragana Abrama iz Galerije Artes ter kuratorjev Alfreda De Locatellija in Primoža Puglja smo povabili še 15 umetnikov iz Slovenije, Italije in Hrvaške. Sodelovanje se je začelo z izobraževanjem umetnikov o slepoti in slabovidnosti. Nato so se srečevali s slepimi in slabovidnimi ter razvijali dela, ki so prilagojena za tipno doživljanje. Veliko povratnih informacij so dobili tudi z obiski v njihovih ateljejih ter posameznimi pogovori, ki sem jih imel z umetniki.

V procesu nastajanja umetniških del so se ustvarjalci torej srečevali tudi s slepimi in slabovidnimi. Na tak način so spoznali naše senzorično dojetje stvari. Kako vi vidite tovrstno sodelovanje? Kakšen je bil po vašem mnenju odziv umetnikov na tak način dela?

To sodelovanje je bilo ključno. Umetniki so imeli priložnost neposredno spoznati svet slepih in slabovidnih. Odzivi so bili izjemno pozitivni – večina umetnikov je pokazala veliko empatije, odprtosti in ustvarjalne prilagodljivosti. Nastala dela to neposredno odražajo, marsikaterega umetnika se prepozna na daleč, ker je ohranil svojo likovno govorico, a jo je hkrati prilagodil, da je primerna za otip.

Razstava je razdeljena na dva dela. Prvi del je poimenovan Svet, ki obstaja. Kaj predstavlja in kako je nastal?

Ta del prikazuje obstoječe primere dobrih praks iz Slovenije in Italije – tipne kopije umetniških del, makete in reliefe. Sodelovali smo z muzeji, šolami in institucijami, kot sta Muzej Omero in Muzej Anteros, pa tudi z ALUO, Narodno galerijo, liceji in drugimi partnerji. Od 26 eksponatov z zvočnimi opisi, smo si jih izposodili le slabo polovico, preostanek pa je nastal prav za našo razstavo.

Drugi del predstavljajo eksponati, ki so nastali izključno za namen pričujoče razstave. Kdo so avtorji in kako so se odzvali na povabilo?

Avtorji so umetniki iz Slovenije, Italije in en iz Hrvaške – kiparji, slikarji, grafičarji in konceptualni umetniki. Na povabilo so se odzvali z navdušenjem, kljub izzivom prilagajanja svojih ustvarjalnih procesov. Večina je izkazala izredno inovativnost in odprtost za sodelovanje. Posebno sem ponosen na to, da smo dva umetnika povabili kasneje, in sicer po povratnih informacijah slepih in slabovidnih ob tipanju njihovih del na kiparski razstavi v Gorici.

Poseben del razstave je tudi film, ki nazorno prikazuje sodelovanje med umetniki ter slepimi in slabovidnimi. Kdo je film posnel in kako je z avdiodeskripcijo?

Film so v času nastajanja eksponatov snemali študentje Akademije umetnosti v Novi Gorici. Razstavni video obiskovalca popelje v proces ustvarjanja in preverjanja likovnih del. Pomembno je tudi, da pri videu nismo pozabili na različne oblike oviranosti, tako da ima video znakovni jezik v slovenščini in italijanščini, velike podnapise v treh jezikih ter zvočni opis v slovenščini in italijanščini; tako lahko tudi slepe osebe spoznajo vsebino videa. V kratkem bomo dodali še opis v angleščini, naša želja pa je, da bi poustvarili tudi vse dialoge, tako da bo prevod v tuje jezike popoln.

Na razstavi lahko tipamo zelo različne materiale. Umetniki so se poslužili praktično vsega, kar se da oblikovati, da bi nam približali svet umetnosti prek prstnih blazinic. Se za takšen način odločijo tudi videči obiskovalci razstave?

Sprva so vsekakor bolj zadržani, včasih ne morejo verjeti, da se lahko čisto vsega tudi dotikajo. Ko se sprostijo, pa z navdušenjem uporabljajo tip za doživljanje umetnosti. To jim omogoča drugačen, bolj intimen stik z umetniškim delom in hkrati spodbuja razumevanje pomena dostopnosti.

Zelo pomemben del razstave so zvočni opisi, ki nam jih v treh jezikih omogočajo poslušati čitalci QR kod. Kakšen je odziv obiskovalcev na tovrsten način podajanja vsebine?

Odzivi so izjemno pozitivni. Zvočni opisi v treh jezikih so omogočili boljše razumevanje razstavljenih del ne le slepim, temveč tudi tujim obiskovalcem in otrokom. QR kode so enostavne za uporabo, kar še dodatno prispeva k uporabniški izkušnji. V kratkem bomo opise vnesli še na dodaten način, da bodo ob branju lahko uživali tudi gluhi in naglušni obiskovalci.

Razstavo je do sedaj obiskalo že veliko obiskovalcev. Kakšen je njihov odziv in kako ste vi z odzivom zadovoljni?

Odzivi so zelo spodbudni – obiskovalci cenijo dostopnost, izvirnost in izobraževalni vidik razstave. Posebej so izpostavili sodelovalni duh projekta. Zadovoljni smo, ker razstava nagovarja širok spekter ljudi, od otrok do strokovnjakov. Osebnostno še ne bi vlekel zaključkov, saj glavni del turistično-kulturne sezone šele prihaja, vendar se ob dejstvu, da se moramo delno tudi sofinancirati z vstopninami, nadejam, da bomo lahko pokrili stroške, ki so napovedani tudi po zaključku financiranja s strani Evropske prestolnice kulture.

Ta razstava je odličen primer dobre prakse sodelovanja umetnikov in tistih, ki jim je razstava prvenstveno namenjena. Boste s tovrstnim delom nadaljevali?

Želim si, da bi bilo tovrstnih projektov več, z naše strani pa vsekakor upamo, da bo projekt tudi mednarodno še bolj prepoznan in da bodo hkrati odločevalci oz. financerji uvideli, da si takšna razstava zasluži stalno postavitev.

Da je razstava tako obsežna in pestra, je zaslužno resnično veliko ljudi. Poleg priznanih umetnikov tudi veliko študentov in dijakov iz Slovenije in Italije. Nepogrešljivo je bilo strokovno znanje in bogate izkušnje tiflopedagoga Petra Rota in sodelovanje predsednika MDSSNG Igorja Miljavca ter članov tega društva. Pa seveda vsi, ki so verjeli v ta projekt in ga tudi finančno podprli. Ponovno se je pokazalo, da je moč v povezanosti in skupnih interesih. Iskreno čestitam k tako uspešnemu projektu in želim, da razstavo obiše čim več ljudi. Hkrati pa želim, da je to začetek, in ne konec skupnega sodelovanja.

Res je – ta projekt je dobesedno zrasel iz sodelovanja. Če bi ga poskušal izpeljati posameznik ali le ena institucija, bi najverjetneje ostal na ravni dobre ideje ali skromne razstave kopij. Šele z vključitvijo umetnikov, strokovnjakov za inkluzijo, dijakov, študentov, tiflopedagoga Petra Rota, predsednika MDSSNG Igorja Miljavca ter konec koncev tehnične ekipe in restavratorjev iz muzeja, smo uspeli oblikovati

razstavo, ki ni le dostopna, ampak tudi dobesedno soustvarjena s tistimi, ki jim je prvenstveno namenjena.

Povezanost se je izkazala kot največja vrednost projekta – ne le zato, ker smo z njo zagotovili kakovostno izvedbo, temveč ker smo skozi skupno delo gradili razumevanje, odprtost in trajno partnerstvo. Vsi vključeni – umetniki, slepi in slabovidni, pedagoški delavci, dijaki in študenti – so v procesu nekaj pridobili. In to je tisto, kar daje razstavi posebno moč. Postala je več kot le kulturni dogodek – je platforma za trajnostno sodelovanje in učenje.

Zato si želimo, da ta razstava ne ostane enkraten dosežek, temveč začetek novega obdobja vključujočih kulturnih praks, v katerih bodo imeli vsi obiskovalci, ne glede na svoje sposobnosti, možnost enakovredno doživeti umetnost.

Ob koncu nama preostane le še, da povabiva vse bralce revije RIKOSS in seveda vse ostale, da si vzamete čas in pridete v Kromberk, kjer v Mercator centru na Industrijski cesti 6 gostuje omenjena razstava. Odprta je od ponedeljka do sobote, od 9h do 13h in od 13:30 do 18h.

Lahko si privoščite individualni ogled ali pa se dogovorite za strokovno vodstvo.

Kontaktne podatke so:

Telefon: 064 165 806

E-naslov: galerija@mdssng.si

Povezava na opis celotnega projekta

<https://www.goriskimuzej.si/events/54>

[Na vrh](#)

INVALIDSKO VARSTVO: **Novost pri oskrbovalcih družinskega člana v Zakonu o dolgotrajni oskrbi**

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Kot prva storitev po novem Zakonu o dolgotrajni oskrbi se je s 1. 1. 2024 začela izvajati dolgotrajna oskrba na domu prek oskrbovalca družinskega člana. Prej so to storitev izvajali družinski pomočniki. Vlada je na seji dne 15. maja 2025 za obravnavo v Državnem zboru pripravila predlog novele Zakona o dolgotrajni oskrbi, in sicer, da bodo lahko oskrbovalci družinskega člana postali tudi upokojenci.

Storitve dolgotrajne oskrbe na domu se lahko izvajajo tudi prek oskrbovalca družinskega člana (v nadaljevanju ODČ). Do ODČ so upravičeni uporabniki, ki so uvrščeni v 4. kategorijo (težka omejitev samostojnosti ali sposobnosti samooskrbe) ali 5. kategorijo (najtežja omejitev samostojnosti ali sposobnosti samooskrbe) po Zakonu o dolgotrajni oskrbi. ODČ je lahko oseba, ki ima prijavljeno stalno ali začasno prebivališče na istem naslovu kot upravičenec in tam tudi dejansko prebiva. Ko oseba postane ODČ, zapusti trg dela. ODČ prejema delno plačilo za izgubljeni dohodek v višini 1,2 kratnika minimalne plače v RS, če pa sočasno zagotavlja dolgotrajno oskrbo dvema uporabnikoma, pa v višini 1,8 kratnika minimalne plače.

Družinski člani, ki so lahko ODČ, so:

- zakonec, zunajzakonski partner, partner iz partnerske zveze ali neskljenjene partnerske zveze,
- otrok,
- pastorek,
- starš (oče in mati, zakonec ali zunajzakonski partner očeta oziroma matere ter posvojitelj),
- brat in sestra,
- vnuk,
- sorodnik v svaštvu do vštetega drugega kolena.

Že dolgo pa so potekala prizadevanja, da bi lahko ODČ postal tudi družinski član, ki je upokojen. Vlada RS je na seji dne 15. maja 2025 za obravnavo v Državnem zboru pripravila predlog novele Zakona o dolgotrajni oskrbi, in sicer, da bodo lahko ODČ postali tudi upokojenci. Upokojenec bo kot ODČ prejemal nadomestilo v višini 1,2 kratnika minimalne plače oziroma 1,8 kratnika minimalne plače, če bo sočasno zagotavljal dolgotrajno oskrbo dvema uporabnikoma, hkrati pa bo prejemal tudi 40 odstotkov svoje pokojnine.

Vir: <https://www.gov.si/novice/2025-05-15-potrjena-novela-zakona-o-dolgotrajni-oskrbi-oskrbovalci-druzinskega-clana-odslej-tudi-upokojenci/>

[Na vrh](#)

DOBRO JE VEDETI: Polžev vsadek omogoča vrnitev v slišni svet in slepim omogoča boljšo kakovost življenja

Avtor: Metka Knez, MDDS Ljubljana

Oslabitev sluha in vida ali njuna popolna odsotnost posamezniku zelo otežujeta življenje. Če imajo posamezniki oslabljen ali odsoten zgolj en čut, imajo večje možnosti, da lahko z ostalimi čuti kompenzirajo zaznavo okolja, predmetov okoli sebe in vstopajo v socialno interakcijo z drugimi, ki je sicer omejena v primerjavi s polno čutnimi posamezniki v družbi. Osebam, ki imajo močno oslabljen sluh ali je leta z leti postal popolnoma odsoten, lahko z operativno vstavitvijo polževega vsadka posamezniku omogočijo vrnitev v slišni svet. Posameznikom s hkratnimi oslabitvami sluha in vida pa lahko polžev vsadek poleg vrnitve v slišni svet omogoči večjo kakovost življenja. Za boljše poslušanje s polževim vsadkom in s tem večjo kakovost življenja pa je zelo pomembno, da imamo prilagoditve okolja, kot so protihrupno grajeni objekti, materiali v prostorih, ki dušijo hrup, vgrajene indukcijske zanke za nemoteno poslušanje govornikov na predavanjih, konferencah, okroglih mizah ipd.

Ključne besede: oslabitev sluha, oslabitev vida, polžev vsadek, sporazumevanje, prilagoditve okolja

V spomladanskih mesecih so minili pomembni mednarodni dnevi ozaveščanja o hrupu, dan o varovanju sluha in najpomembnejši, mednarodni dan polževega vsadka, ki ga vsako leto obeležujemo 25. februarja. Obeležanje Mednarodnega dneva polževega vsadka je namenjena ozaveščanju družbe o posameznikih, ki smo uporabniki polževega vsadka, o značilnostih polževega vsadka ter katere prilagoditve potrebujemo v okolju, v zaprtih prostorih in v sporazumevanju z ljudmi ena na ena ali pri spremljanju predavanj, delavnic, gledaliških predstav, okroglih miz idr.

Opis polževega vsadka

Polžev vsadek je elektronski pripomoček, ki ima dva dela: 1) elektrodo z magnetom, ki ga specialist kirurg otorinolaringolog vstavi med operacijo za ušesom in elektrodo spelje v naš naravni polžek, ki zaradi bolezni anatomske značilnosti ali poškodbe ne zmore opravljati svoje funkcije. Drugi del polževega vsadka pa je procesor, ki ga vsak uporabnik prejme mesec dni po operaciji vstavitve elektrod. Mnogi se sprašujejo, zakaj traja en mesec, da lahko začnemo uporabljati zunanjo enoto – procesor šele en mesec po operaciji. Z operacijskim rezom za ušesom nastane kirurška rana, ki se mora zaceliti, enako pa se mora zaceliti tudi notranji del ušesa, saj je z vstavitvijo elektrod razdražen.

Ko posameznik z gluhoto prejme zunanji del, se prične slušna rehabilitacija, skozi katero se posameznik počasi začne navajati na poslušanje in zaznavanje zvokov iz okolja, ki jih je nekoč že slišal, ali pa morda nekaterih sploh nikoli ni slišal. V nekaj mesecih napredovanja v slušni rehabilitaciji se posameznik uči poslušati in razumevati tudi govor v živo, po telefonu, po TV ali radiu. Ko posameznik uspe

razumeti govor, govorimo o tem, da je dosegel bistven napredek v slušni rehabilitaciji. Pri uspehu slušne rehabilitacije nam zelo pomagajo logopedi – surdopedagogi, ki nas z različnimi vajami tako v ambulantni kot doma učijo veščin poslušanja in razumevanja govora in drugih zvokov iz okolja.

Sama sem polžev vsadek prejela leta 2019, ko sem po večletnem slabšanju sluha drsela v pogubno tišino, ki je bila zame ubijajoča. Polžev vsadek mi je po nekaj mesecih rehabilitacije omogočil vrnitev v slišni svet, kamor sem vedno spadala, saj se nikoli nisem poistovetila s tem, da bi bila gluha in da bi začela uporabljati slovenski znakovni jezik; od vsega začetka sem znala poslušati, govoriti in razumeti govorjeno besedo.

Razlike med posameznimi procesorji polževega vsadka

V Sloveniji se vstavlja polževi vsadki proizvajalcev Cochlear, Widex in Advanced Bionic. Polževi vsadki se tako razlikujejo glede na svoje delovanje, ki je prilagojeno različnim oblikam izgube sluha ter različnim posebnostim posameznikovega celotnega ušesa. Kateri polžev vsadek bo posameznik dobil, določi specialist otorinolaringolog po temeljitem pregledu posameznika. Bolj kot posamezne proizvajalce je pomembno na tem mestu izpostaviti, da imajo vsi proizvajalci polževih vsadkov na voljo dve obliki zunanjega procesorja: zauheljnega, ki je zelo podoben klasičnim zauheljnim slušnim aparatom, le da imajo ti procesorji še vrvico z magnetom, ki se pritrdi na glavo posameznika, sicer procesor ne deluje. Druga oblika procesorja pa je naglavni, ki si ga posameznik pripne neposredno na glavo za ušesom ter, zaradi večje varnosti pred izgubo, z dodatno sponko še na lase ali majico.

Po mojih 6-letnih izkušnjah nošenja obeh oblik procesorja lahko iz prve roke povem, da je zauheljni procesor za slepe in slabovidne bistveno zahtevnejši za uporabo, kot naglavni. Prvih pet let sem uporabljala izključno naglavni procesor, s katerim sem bila solidno zadovoljna. Procesor mi je omogočal poslušanje in razumevanje vseh mogočih vsebin: naravno govorjeno besedo, spremljanje predavanj na fakulteti, okroglih miz in konferenc ter spremljanje avdio digitalnih vsebin: radio, TV, prenosni računalnik in mobilni telefon. Tisto, kar me je motilo pa je, da naglavni procesor ne omogoča direktne uporabe indukcijske zanke v prostoru, temveč moram uporabljati poseben FM sistem, ki je kompatibilen s procesorjem. Zato sem v svoji želji po boljši kakovosti poslušanja prosila za zauheljni procesor, ki pa je zame ob prejemu predstavljal omejitev samostojnosti pri rokovanju z njim. Značilnost zauheljnega procesorja je, da je potrebno vsak večer odstraniti akumulatorsko baterijo in jo napolniti, zjutraj pa jo znova nastaviti nazaj na procesor. Ob tem je potrebno biti zelo natančen, da točno zadeneš zarezo in fino začutiš magnet, ki potegne oba dela skupaj. Te spretnosti pa jaz nisem zmogla, saj zaradi zareza nisem videla, kako točno nastaviti in zavrteti oba dela skupaj, hkrati pa zaradi ostankov vida nisem fino spretna v prstih, da bi na otip začutila nihanje magneta. Tako sem naenkrat postala popolnoma nesamostojna pri uporabi polževega vsadka in sem bila včasih tudi po par ur brez njega, dokler ni moj osebni asistent prišel v službo, mi nastavil baterijo in sem lahko nadaljevala s poslušanjem. Ko sem videla, kako hude težave imam z uporabo PV, sem prosila za zamenjavo procesorja, in sicer sem znova želela imeti

naglavni procesor. Postopek menjave se je vlekel dva meseca, a na koncu so naredili izjemo in mi vrnilo naglavni procesor, ki ga zdaj od januarja letos ponosno uporabljam; cel procesor dam zvečer v poseben polnilec, v katerem se napolni do jutra, nato pa si ga spet nadenem na glavo in uživam v poslušanju zvokov.

Prilagoditve okolja in prostorov

Kljub fini digitalni tehnologiji in številnim prednostim uporabe polževega vsadka pri gluhih osebah, ima le-ta tudi svoje omejitve, ki jih skušamo omiliti s prilagoditvijo okolja ali konkretnega prostora, kjer se nahajamo. Opisi prilagoditev, ki jih podajam, so uporabni tudi za ljudi s slušnim aparatom in polževim vsadkom, za posameznike s slušnim aparatom na obeh ušesih ali posameznike z obojestransko uporabo polževega vsadka.

Torej, za okolje je pomembno, da se objekti gradijo odmaknjeno od prometnih vpadnic in avtocest, ali pa so hrupna okolja zaščitena s protihrupnimi ograjami. Za objekte, ki so grajeni in namenjeni uporabi osebam z oslabljenim sluhom je pomembno, da vsebujejo protihrupne materiale, ki dušijo ali absorbirajo hrup in omogočajo uporabnikom slušnih pripomočkov udobno poslušanje. Npr. učilnice v šolah, konferenčne dvorane ipd. morajo biti opremljene s lesenimi talnimi in stenskimi oblogami, z gostimi zavesami, s stenskimi ali talnimi oblogami iz plute, s stenskimi in/ali s talnimi oblogami iz itisona ali tapisona (po domače rečemo, da so to topli in kosmati materiali). Velike predavalnice, učilnice ali sejne dvorane, kino dvorane in drugi prireditveni prostori morajo biti opremljeni z vgrajenimi indukcijskimi zankami ali prenosnimi indukcijskimi zankami. Pomembno je tudi, da imamo posamezniki po potrebi tudi FM sistem, ki ga nosimo za seboj na različne prireditve. Poudarim pa naj, da največ hrupa v prostorih povzročajo materiali iz kamna, keramične ploščice, kovinske konstrukcije in velika okna ali ogledala. Ti materiali ne le da povzročajo dodaten hrup, temveč ga tudi širijo po vsem prostoru ter povzročajo odmev govora, ki pa je za uporabnike slušnih pripomočkov izjemno moteč in odbijajoč.

V vsakdanjem življenju je pomembno tudi prilagajanje različnih aktivnosti. Npr. če se pogovarjamo s posameznikom, ki ima polžev vsadek, to počnemo umirjeno in z običajno pogovorno jakostjo glasu. Pri tem ne ropotamo s posodo, točimo vode ali imamo prižgan radio ali TV, saj to moti poslušanje ali zbranost osebe. Če posameznik s polževim vsadkom zmore poslušati tudi glasbo ali govorjeno besedo po TV, radiu ali računalniku, to počnemo, če se z njim prej sporazumemo. V primeru poslovnih pogovorov z uporabnikom polževega vsadka pa smo striktni in pozorni, da v prostoru, kjer izvajamo poslovni pogovor, ni motečih hrupnih dejavnikov, saj mu s tem omogočimo koncentracijo za spremljanje in poslušanje pogovora.

Zase sem ugotovila, da je najbolj učinkovito, da uporabljam svoj FM sistem, ki ga pred začetkom prireditve postavim k izviru zvoka, ki se širi v prostor – to so običajno zvočniki, ki so postavljeni v kakšnih kotih prostora. Taka postavitev omogoča, da je jakost zvoka vedno ista, ne glede na to, kdo trenutno govori v mikrofoni, sedi ali stoji ipd.

Kot uporabnica polževega vsadka in slušnega aparata ugotavljam, da ne zmorem spremljati dvojnega govora v prostoru, ali pa ga spremljam z izjemno veliko napora. Prav tako se težko pogovarjam v prostoru, kjer igra radio ali televizija oziroma računalnik. Zato v času, ko imam prižgano televizijo ali računalnik, poslušam zgolj to, pogovarjam pa se ob ugasnjenih multimedijskih tehnologijah.

Zaključek

Polžev vsadek zaradi svojih prilagoditev omogoča vrnitev v slišni svet in še posebej slepim z izgubo sluha mogoča večjo kakovost življenja. Žal pa je polžev vsadek še vedno le pripomoček, ki zahteva pozitivne pristope in prilagoditve okolja in prostora, ki omogočajo zmanjšanje hrupa. Vsem, ki ste moj prispevek prebrali do konca, pa prijazno sporočam: ko srečate posameznika s slušnimi pripomočki, kot je slušni aparat ali polžev vsadek, se mu približajte mirno in z običajnim tonom govora, kot bi se približali nekomu za kogar veste, da nima težav s sluhom. Pretirano glasen pogovor z uporabnikom slušnih pripomočkov namreč povzroča pri njem stisko, saj so sodobni digitalni pripomočki narejeni tako, da ojačajo govor. Običaj je, da vsi, ki imamo motnje sluha, sami povemo, ko česa ne razumemo, da se nam povedano ponovi.

Viri in literatura

Knez, M. (2023). Dobro je vedeti: slušni pripomočki kot podpora kakovostnemu poslušanju. V RIKOSS (Let. 22, str. 21–22). https://www.zveza-slepih.si/rikoss/wp-content/uploads/2023/04/Rikoss_2023_1.PDF

Knez, M. (2022). Gluhoslepota in sočasna uporaba polževega vsadka in slušnega aparata = Deafblindness and bimodal use of cochlear implant and hearing aid. 83-86.

Na vrh

PAMETNI TELEFONI: Opis posodobljene aplikacije Supersense

Avtor in sodelavec: *Safet Baltić*

Aplikacija Supersense ponuja slepim in slabovidnim pomoč pri vsakodnevnih opravilih z možnostmi, kot so branje besedil, skeniranje dokumentov, prepoznavanje predmetov in opis prizorov. Posodobljena verzija vključuje umetno inteligenco za boljše opise in interakcijo z vsebinami. Na voljo je brezplačno ali v plačljivi verziji z dodatnimi funkcijami.

Supersense

Supersense je večfunkcijska aplikacija, ki ponuja hitro branje teksta, skeniranje dokumentov, iskanje predmetov in še več, kar bom opisal v spodnjih vrsticah. Aplikacijo si namestite na telefon s pomočjo aplikacije App Store (trgovina aplikacij). V brezplačni verziji ponuja zgolj funkcije kot so Quick read (hitro branje), Magnifier (povečava), History (zgodovina), ter opcijo Import image or PDF (uvozi sliko ali PDF dokument). Če pa se odločite za nakup aplikacije, vam le-ta ponudi mesečno naročnino za 4.49 €, letno naročnino za 43.99 €, ter doživljenjsko licenco za 99.99 €. Supersense na žalost ni poslovenjena, vendar lahko z njo upravljate v več tujih jezikih, med katerimi je tudi hrvaščina, s čemer si olajšamo razumevanje branja teksta in prepoznave predmetov in prizorov. Če opravite nakup, vam aplikacija ponuja več zelo uporabnih možnosti, ki jih bom opisal. Supersense je aplikacija, zelo preprosta za delo in upravljanje z njo. Pri prvem zagonu vas bo aplikacija prosila za dostop do kamere vaše naprave, kar obvezno potrdite, saj jo potrebuje za svoje delovanje. Supersense deluje v dveh načinih delovanja, in sicer v Read (beri) in v Explore (razišči). Ko odprete aplikacijo, se ta postavi v način Read (beri). Preden pa preidemo na možnosti, ki jih ponuja aplikacija v načinih Read (beri) ali Explore (razišči), se v zgornjem levem kotu prikaže gumb Back (nazaj), s katerim pridemo v osnovni prikaz aplikacije. V njem se na zaslonu prikažejo naslednji gumbi:

1. Menu (meni); če tapnemo ta gumb, bo aplikacija ponudila možnosti, kot so:

- *. Settings (nastavitve); tu so nastavitve hitrosti in jezika govora, nastavitve bliskavice, izbira valute, v katerem načinu se odpre aplikacija, in če vklopite možnost Start with mode selection (prični v enem izmed načinov), se ob zagonu aplikacije prikažejo opcije pod načinom Read mode.

- *. Tutorial (navodila za aplikacijo); besedni in video opis aplikacije ter kako in kaj lahko z njo dosežemo.

- *. Subscriptions (naročnine); tukaj se naročite na mesečno ali letno naročnino, ali pa opravite nakup doživljenjske licence.

- *. Feedback (oddaja mnenja), kjer lahko podate proizvajalcu vaše mnenje o aplikaciji.

- *. Invite friends (povabite prijatelje); tukaj pošljete vabilo vašim prijateljem za preizkus aplikacije.

- *. Rate Supersense (ocenite Supersense); tukaj lahko oddate vašo oceno aplikacije.

2. Explore (razišči), ali Read (beri); tukaj izberete način delovanja aplikacije.

3. Start (prični); če tapnete ta gumb, prične z avtomatičnim prepoznavanjem predmetov ali teksta oziroma drugih opcij, odvisno v katerem načinu je nastavljena aplikacija.
4. Take a picture (zajemi sliko); tukaj kamera zajame sliko, aplikacija pa pove, kaj je na njej.
5. Select feature (izberi opcijo); tukaj se prikažejo opcije, odvisne od izbranega načina.

Sedaj pa se posvetimo možnostim v načinu Read (beri):

- *. Smart scan (pametno skeniranje); tu bo aplikacija pričela z avtomatičnim prepoznavanjem dokumenta, bankovcev, črtnih kod ipd.. Če dvotapnete gumb Take a Picture (zajemi sliko), bo kamera zajela posnetek, umetna inteligenca pa bo čez nekaj trenutkov podala podroben opis prizora. Zatem se, za še podrobnejši opis prizora, ponudi tudi možnost postavljanja dodatnih vprašanj umetni inteligenci.
- *. Quick read (hitro branje); tukaj prične aplikacija z branjem teksta v realnem času, z lista papirja, zaslona računalnika, s TV sprejemnika ter z vseh ostalih površin.
- *. Document read (branje dokumenta); pod to možnostjo nas bo aplikacija usmerjala s pomočjo namigov, kako naj postavimo kamero nad dokument, zatem pa ga bo samodejno preskenirala. Po opravljenem delu umetna inteligenca v obliki povzetka poda nekaj zelo uporabnih podatkov glede dokumenta.
- *. Multipage read (večstransko branje); tudi tukaj nas aplikacija usmerja in zatem samodejno skenira list papirja, po izvršenem delu pa ponudi gumba za dokončanje skeniranja ali pa za zajem nove strani. Ko poskenirate vse strani, aplikacija ponudi izvoz datoteke v PDF obliki, ali pa pošiljanje drugim osebam. Kot že omenjeno, tako opcija Scan document kot Multipage read ustvarita povzetek dokumenta, umetna inteligenca pa ponudi tudi možnost iskanja po dokumentu na način, da ji postavite vprašanje glede določene vsebine in vam bo postregla z odgovorom.
- *. Currency (valuta); tu aplikacija s pomočjo govora bere vrednosti bankovcev. Seveda pa morate pred tem v nastavitvah aplikacije nastaviti željeno valuto.
- *. Barcode (črna koda); ta možnost ponuja branje črtnih in QR kod in vam zatem, če je v njih ponujen opis izdelka, le-tega tudi prebere.
- *. Magnifier (povečava); zelo uporabna opcija za slabovidne osebe, s katero lahko s pomočjo kamere povečajo ali približajo predmete.
- *. Import image or PDF (uvozi sliko ali PDF); če dvotapnemo to možnost, lahko uvozimo v aplikacijo dokument ali sliko, umetna inteligenca pa bo podala odgovor v obliki povzetka, prebrala pa bo tudi tekst v dokumentu ali na sliki.
- *. Read history (pregled zgodovine); tukaj je na enem mestu shranjena vsa naša aktivnost z aplikacijo, skupaj z opisi.

Ko označimo način Explore (razišči), pa aplikacija ponudi naslednje možnosti:

- *. Object explorer (raziskovalec predmetov); ko uporabimo to možnost, aplikacija s pomočjo govora v realnem času posreduje opis predmetov, oseb, vrat in mnogo več uporabnih informacij.

*. Find (najdi); tu aplikacija ponudi na izbiro, kateri predmet želimo poiskati. Ko označite predmet, npr. vrata, dele pohištva, skodelico in še vrsto drugih predmetov, usmerite kamero telefona pred sebe, in ko bo aplikacija zaznala iskani predmet, nas bo na to opozorila s pomočjo zvočnega signala.

*. Scene describer (opisovalec prizorov); zadnja možnost v načinu Explore (razišči) ponudi možnost zajema posnetka in aplikacija s kratkim opisom opiše prizor na sliki.

Sam uporabljam aplikacijo Supersense pri vsakodnevnih opravilih in delu. Deluje zelo hitro in stabilno ter še posebej navdušuje z opisom prizorov s pomočjo umetne inteligence, saj je le-ta zelo opisna in natančna. Pred zakupom mesečne ali letne naročnine ali pa nakupom doživiljenjske licence, pa priporočam uporabo v brezplačnim načinu, čeprav le-ta ponuja zgolj branje teksta v realnem času in možnost OCR obdelave PDF in pa slikovnih datotek.

Na koncu aplikacijo nastavite v hrvaški jezik zaradi boljše prepoznave teksta. Jezika ne spremenite v sami aplikaciji, temveč odprete na vašem Iphonu Settings (nastavitve), zatem Supersense, ter na koncu pod to možnostjo Select language (izbira jezika).

Na vrh

NAMIGI IN NASVETI: Glasovni ukazi in triki za selfije ter drugi uporabni triki za pametne mobilne telefone (1. del)

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Pametni telefoni, ki jih nosimo s seboj v žepu, so zelo zmogljive naprave in redko izkoristimo vse, kar ponujajo – ali bolje rečeno, redki uporabniki izkoristijo vse, kar ponujajo. Vsak telefon ima »skrite funkcije«, na katere uporabnik težko naleti, če se z njim malo ne poigra. Telefoni Samsung Galaxy pri tem niso izjema.

Nekaj funkcij je zagotovo takšnih, ki jih poznate, potem so tiste, ki jih podcenjujemo, a so v resnici super, in še tiste, do katerih se ne dokopljemo kar tako in so zanje slišali redki.

Poiskali smo nekaj zanimivih možnosti, ki nam jih ponujajo telefoni Samsung Galaxy. Te možnosti so zagotovo na voljo tudi v telefonih drugih znamk, samo pobrsajte med Nastavitvami svojega telefona. Vseh zagotovo še ne poznate.

Glasovni ukazi in triki za selfije

Želite narediti selfi, pa ne veste, kako bi se zadeve lotili? Ne morete zajeti širšega kadra, ker je roka kar naenkrat prekratka? Ni problema. Telefon lahko postavite na podlago in mu glasovno ukažete, kdaj naj slika. Seveda lahko nastavite tudi časovnik, a saj veste, kako je potem s hitenjem in odštevanjem tistih sekund.

Odprite kamero telefona in kliknite na zobnik z nastavitvami. Nekje pri dnu je možnost Načini snemanja. Tapnite jo in že lahko označite, da se fotoaparat sproži ob kazanju dlani ali ob glasovnih ukazih »Smile«, »Cheese«, »Shoot«, Capture«. Za video le izgovorite »Record Video«. Morda boste potrebovali malo vaje, a zadeva deluje in to odlično.

Ustvarite varno mapo

Ste vedeli, da lahko v telefonih Samsung Galaxy ustvarite svoj varnostni sef, do katerega ne bo mogel nihče – razen vas. Vsakdo ima na telefonu kakšne dokumente ali slike, ki jih želi skriti. Kako to naredimo?

Pojdite v Nastavitve, nato v Varnost in zasebnost ter Več varnostnih nastavitv. Na vrhu kliknete možnost Varna mapa. Nastavite, kako je zaščitena (geslo, PIN, prstni odtis ...), lahko jo dodate na zaslon z aplikacijami in podobno. Obravnava se kot ločen prostor v telefonu, v katerega lahko prenašate dokumente ali jih kreirate kar neposredno v njej.

Če vstavite v to mapo vse, kar bi radi zaščitili, je to dodatna raven zaščite, ki nikoli ne škodi – pa naj gre za bančno aplikacijo ali sliko, za katero ne želite, da jo vidi kdo drug.

Izklopite animacije in pospešite delovanje telefona

Animacije na telefonu popestrijo izkušnjo, za nekatere pa so lahko moteče, posebno za slepe in slabovidne. Po drugi strani tudi obremenjujejo sistem. Preverite to možnost, če se vam zdi, da animacije upočasnjujejo delovanje telefona.

Spet greste v Nastavitve, se pomaknete do napisa Dostopnost, tapnete nanj, nato pa še na Izboljšave za vid in sluh. Tam se nahaja preklopno stikalo Zmanjšajte število animacij. Funkcijo preprosto vklopite in jo na enak način izklopite, če si premislite.

Prilagodite mrežo aplikacij

Nekateri imamo morda težavo, ker je na zaslonih telefonov premalo prostora. Vse želimo imeti na prvem zaslonu in pri roki, mreža aplikacij pa se hitro zapolni. Obstaja pa enostavna rešitev za povečanje števila aplikacij na zaslonu.

Pridržite prst na praznem mestu domačega zaslona, nato tapnite zobnik Nastavitve in prilagodite mrežo domačega zaslona in mrežo z aplikacijami. Tam lahko nastavite mrežo 4×5, 4×6, 5×5, 5×6 ... izbira je vaša. Za izbiranje te nastavitve mora biti TalkBack izključen.

Zaklenite postavitev domačega zaslona

Se tudi vam dogaja, da zaupate telefon v roke otrokom (ali odraslim konec koncev), ko ga dobite nazaj, pa so aplikacije na začetnem zaslonu premaknjene, dve manjkata in podobno? Temu se lahko preprosto izognete z zaklepom postavitve domačega zaslona.

To naredite tako, da spet pridržite prst na praznem prostoru domačega zaslona in greste v Nastavitve. Tam lahko na preklopnem stikalu zaklenete postavitev (Zaklep postavitve domačega zaslona) in pozabite na to, da bi vam kadarkoli kdo uničil postavitev, ki ste je vajeni. Za izbiranje te nastavitve mora biti TalkBack izključen.

Klic in sporočilo s potegom

Dokler te funkcije ne začnete uporabljati, se sploh ne zavedate, kako zelo uporabna je. Preprosto greste v imenik stikov ali seznam nedavnih stikov. Po želenem stiku povlecite v desno stran za klic, v levo pa za sporočilo. Pri vključenem TalkBacku opravite ta poteg z dvema prstoma. Preprosto in učinkovito.

Utrip bliskavice ali zaslona ob prejemu obvestila

Zakaj bi to potrebovali? Recimo, da ne želite, da vas telefon glasno obvesti ob sporočilu, pa tudi ne, da zavibrira. Rešitev so svetlobni efekti.

Odklikajte v Nastavitve, nato Dostopnost in Napredne nastavitve. Tam tapnite Utripajoče obvestilo. Izbirate lahko med obvestilom bliskavice fotoaparata ali obvestilom osvetlitve zaslona. Ali pa izberete oboje.

Vir: <https://racunalniske-novice.com/triki-za-telefone-samsung-galaxy-vseh-zagotovo-se-ne-poznate/>

[Na vrh](#)

TEHNIČNI PRIPOMOČKI: **Kaj je prinesel sejem SightCity2025?** **Pregled pripomočkov in trendov**

Avtor: Petra Derganc, strokovna sodelavka za tehnične pripomočke na ZDSSS

Članek predstavi letošnji sejem za slepe in slabovidne SightCity. Uvodu s podrobnostmi o sejmu sledi podrobnejši opis dostopnosti sejma ter novih pridobitev, kot je igralna soba. Nato sledi predstavitev zanimivosti, nekaj orientacijskih naprav, pripomočka za samostojno učenje, storitev za slepe in slabovidne in ostale ponudbe sejma. Sledi še vabilo na naslednji SightCity.

O sejmu

Sejem SightCity v Frankfurtu je ena izmed največjih in najbolj prepoznavnih prireditev na svetu, ki se osredotoča na tehnologije za izboljšanje vida in pomoč ljudem z okvarami vida. Ponuja priložnost za predstavitev najnovejših tehnologij, inovacij in rešitev, namenjenih izboljšanju kakovosti življenja oseb s slabovidnostjo, slepoto ali gluhoslepoto. Na sejmu srečamo strokovnjake z različnih področij, še posebej zanimiva pa so številna podjetja, ki razvijajo podporno tehnologijo. Na sejmu je bilo prisotnih več kot 145 razstavljalcev iz 24 držav in tako ostaja pomembno stičišče inovacij, izmenjave znanja in mreženja.

Prihod na sejmišče

Sejem je potekal med 21. 5. in 23. 5. S sodelavko Brigito Kosi sva si ga temeljito ogledali, saj sva bili v Frankfurtu vse tri dni. Preden sem se odpravila na sejem, sem bila prepričana, da si bom že v dveh dneh z lahkoto ogledala vse, kar sejem ponuja, a je bilo razstavljalcev veliko, zanimivih pripomočkov še več, da ne omenjam velikega števila organizacij, ki so se predstavljale, in tako so bili trije dnevi skoraj da še premalo.

SightCity bi si moral ogledati vsaj enkrat v življenju vsak, ki ima okvaro vida, še bolje pa bi bilo, če bi ga obiskovali redno na vsakih nekaj let. Spoznavanje novosti v živo, srečanja s proizvajalci in mreženje je res neprecenljivo. Poleg tega smo redkokdaj priča takšnim množicam slepih in slabovidnih, kar je res spodbudno. Sejem se nahaja v centru Frankfurta, 20 min hoje od glavne železniške postaje. Registracija je pred pričetkom sejma brezplačna, registriramo se na spletni strani SightCityja. Če nam predhodna registracija uide, bomo za vstop na sejmišče plačali 5 EUR. Da je ogled sejma prijeten za vse, teče skozi vse prostore talno taktilni vodilni sistem. V vsakem nadstropju najdemo info točke, kjer nam prijazno osebje pomaga, če kaj potrebujemo. Ob registraciji so na voljo brajevi načrti in katalog. Poskrbljeno je tudi za pse vodiče, saj so na vsakem nadstropju pripravljene posode z vodo.

Organizirano je tudi spremstvo od glavne železniške postaje v Frankfurtu do sejma in nazaj, s postaje na vsakih 15 minut, nazaj pa po potrebi. Spremstvo je na voljo tudi za sam ogled sejma, vendar je le-to plačljivo (19 EUR na uro za maksimalno tri osebe). Ne ravno poceni, a izjemno dobrodošlo.

Glede pripomočkov so le-ti zajemali vsa področja: orientacijo in mobilnost, izobraževanje, zaposlitev, druženje, gospodinjstvo, šport, prosti čas in še kaj bi se našlo. Našli smo enostavnejše pripomočke za starejše generacije, kot tudi tehnološko naprednejše, ki so običajno namenjeni mlajšim. Letos je bila na sejmu velika novost tudi tako imenovani Gaming lab. V sodelovanju z Xbox-om so bile predstavljene igre, ki so dostopne slepim in slabovidnim. Poleg tega je med sejmom potekal tudi e-športni turnir. Sejem je imel tudi kotiček, namenjen otrokom, ki je ponujal zelo simpatične namizne igre, seveda primerne za slepe in slabovidne. Utrujenost smo lahko premagali v kateri od dveh kavarn, ena je bila v prvem nadstropju, druga v četrtem. Da bi sejem še bolj približali čim širši publiki, so lahko prek Zooma spremljali dogodke in predavanja tudi ljudje, ki se ga niso mogli osebno udeležiti.

Kaj se dogaja na področju podporne tehnologije in pripomočkov

Tudi letos so nas preplavile bolj ali manj uporabne naprave za orientacijo, od vrste pametnih očal, do pasu, ramenskega obroča in podobno. Umetna inteligenca je skoraj že v vsakem tehnološko naprednejšem pripomočku; dejansko je bilo premalo časa za temeljit ogled vsega, kar so nam razstavljalci želeli pokazati. Predstavila bom majhen drobec zanimivosti, ki so bile predstavljene.

KAPX podjetja KAPSYS

Obiskala sem naše francoske dobavitelje telefonov znamke Kapsys. Presenetili so me z novo ultra lahko napravo za orientacijo in mobilnost. Imenuje se Kapx in bila je razvita posebej za pomoč slepim in slabovidnim osebam pri gibanju v prostoru. Kapx uporablja visokotehnološki sistem za zaznavanje ovir, ki smo ga lahko opazili že pri napravi .lumen. Razumevanje in mapiranje semantičnih površin za razlikovanje med pešpotjo, cesto in drugimi kompleksnimi potmi, vse to je mogoče s pomočjo umetne inteligence in sistema za natančno skeniranje okolja. Ker je naprava še v razvoju, sem jo lahko spoznala na podlagi simulacije. Je res majhna in nemoteča, še najbolj spominja na Bluetooth brezžične kostne slušalke. Slušalke so povezane s kablom do računalniške enote, ki jo moramo nositi s sabo, tako nekako, kot so bili včasih walkmani. Enota je majhna in lahka. Naprava nas mimo ovir vodi prek 3D zvoka, ki je nemoteč in mu zlahka sledimo.

FEELSPACE naviBELT, taktilni pas

Sledi svojemu želodcu, je njihov slogan. Vibracijski pas naviBelt podjetja feelSpace daje slepim in slabovidnim osebam nov način orientacije do zelene destinacije prek vibracij. S pomočjo 16 enakomerno porazdeljenih vibracijskih enot pokriva vseh 360°.

Pas se poveže s pametnim telefonom. Vnesemo želeno destinacijo in pas nas bo usmerjal prek vibracijskih točk, ki vibrirajo v izbrani smeri. Dobra stvar je, ker imamo s to napravo proste roke in ušesa, je pa naprava vseeno kar konkretna, tako da bi nam znalo biti poleti kar vroče. Vsekakor zanimiva rešitev, ki ni na temo pametnih očal. Spremljamo razvoj!

Vibracijska orientacijska naprava za čevlje ASHIRASE

Napravo smo že videli, a jo tokrat tudi testirali. Dva vložka za vsak čevlj se nemoteče prilegata nogi. Povežemo ju s pametnim telefonom in navigacijo. Ko se premikamo, ob morebitnih zavojih naprava zavibrira. Torej, če moramo zaviti v levo, nam bo zavibrirala naprava v levem čevlju. Nastavitve naprav lahko urejamo tudi z določenimi nožnimi gestami. Zelo enostavno in nemoteče, pa tudi cena je za razliko od ostalih orientacijskih pripomočkov še kar ugodna (400 EUR).

Ostali zanimivi pripomočki

Navigacijska očala TAMI prav tako zaznavajo okolico, prek vibracije pa nas opozarjajo na ovire nad pasom, cena zaenkrat malce nedostopna, 2000 EUR. Videli smo tudi 1 kg težko napravo NOA, ki si jo položimo okrog vratu. Z zvokom nas opozarja na ovire, za to uporablja tri kamere. S 3D zvočnimi signali bomo zaznali ovire, prav tako nam nudi navigacijo in AI pomoč. Cena se giblje okrog 3000 EUR.

Presenetila so pametna očala za slabovidne, Biel Smartgaze digitalna očala. Gre za prototip (prototip v pravem pomenu besede, očala, ki sem jih testirala, so bila ogromna in natisnjena s 3D tiskalnikom – kar nekaj je bilo takšnih pripomočkov), ki pa je zanimiv, ker je narejen za slabovidne. Na ovire opozarja tako, da nam jih označi z visoko kontrastno puščico. Ima tudi funkcijo zooma, in sicer lahko določen segment vidnega polja povečamo in povečava se nam »odpre« v posebnem okencu. Tako lahko približamo listek na mizi in hkrati še vedno vidimo, kaj se dogaja okoli nas. Prav tako se očala prilagajajo svetlobi, kar je odlično za ljudi s pigmentno retinopatijo. Ideja je, da se vsaka očala prilagodijo posamezniku glede na njegove potrebe. Zelo zanimivo, spremljamo razvoj!

Podobna očala so tudi LUNA Glasses, ki so prav tako namenjena slabovidnim, predvsem tistim s pigmentno retinopatijo, saj se odlično prilagajajo na svetlobo. Nočni vid tako ni več ovira. Zopet je bil na ogled prototip, prav tako spremljamo razvoj.

Mimogrede, napredovala so tudi pametna očala NIIRA, ki jih imamo tudi na Zvezi, imela bodo manjšo baterijo in dodatni upravljalac v obliki prstana. Majcena enota, ki nam omogoča, da baterijo pustimo kar v nahrbtniku in navigiramo po funkcijah očal prek prstana. Lepo!

TACTONOM Reader je vrhunska naprava za učenje. Že nekaj časa na tržišču, tokrat sem si jo ogledala poglobljeno. Bralnik Tactonom je avtonomna, interaktivna naprava za slepe in slabovidne osebe, ki omogoča dostop do 2D in 3D vsebin s podrobnimi zvočnimi opisi. Ponuja več kot 1900 taktilnih grafik prek brezplačne baze podatkov ProBlind, zaradi česar so tudi kompleksnejše grafike dostopne. Slepim in slabovidnim osebam omogoča samostojen dostop, razumevanje in delo z grafičnimi učnimi vsebinami. Naprava ima kamero, ki zazna položaj prsta bralca. Res je premalo prostora v našem časopisu, da bi lahko opisala vse vrhunske funkcije Tactonoma, morda zgolj ena, na primer način, kako se lažje učimo geografije. Taktilno natisnjen zemljevid damo na podlago, naloga, ki jo imamo, je preprosta: poiskati moramo določeno državo. Kamera bo sledila prstu, ki išče državo, in nas obvestila, ko jo najdemo. Med iskanjem nam sproti pove, prek katere države smo šli; tako si lažje zapomnimo, kako smo državo našli, prek katerih smo ob tem potovali in naslednjič jo bomo veliko lažje umestili na zemljevid. Poleg tega so na voljo 3D modeli za učenje in razlaga le-teh v 2D prostoru. To je le kaplja v morje, funkcij Tactonoma je ogromno, dodatkov v obliki 3D modelov prav tako. Cena visoka, 4500 EUR, če pa to razdelimo na 9 ali celo 15 let, kolikor traja šolanje za dosego srednješolske izobrazbe, pa nas to velja 300 EUR na leto.

Na sejmu smo videli tudi kopico brajevih vrstic, od malih prenosnih, do elegantnih za zapiske. Pa brajeve tiskalnike, UV tiskalnike, lupe, elektronske lupe, brajeve stroje in mobilne aplikacije.

Zanimivi že znani ali manj znani pripomočki, igre in dejavnosti

Poleg visokotehnoloških pripomočkov pa najdemo na SightCityju celo kopico preprostejših, nekateri so na voljo tudi za nakup. Kupili smo sistem za držanje palice: sponko pritrdimo na belo palico, ta je povezana z vrvico v stilu igrače jojo na glavno enoto. To si lahko zapnemo z močnim krokodilčkom na nahrbtnik in tako imamo na primer ob plačevanju proste roke, saj palico lepo drži vrvica, povezana z nami. Je majhna in nemoteča naprava. Podobno praktično se obnese tudi silikonski nastavek za belo palico, ki se ga ovije okoli palice. Ima ročico, ki jo lahko poljubno upogibamo. Na ta način lahko belo palico naslonimo na pult ali mizo in zopet omogočimo rokam, da so proste. Videli smo še praktične male lupe z lučko, pa majhno svetilko za branje, ki se zloži na velikost telefona, pa silikonsko desko za rezanje, ki jo lahko iz obeh koncev zapognemo in nasekljano hrano lažje stresemo v posodo, in še veliko podobno praktičnih pripomočkov; cenovno se gibljejo med 3 in 40 EUR.

Ogledala sem si tudi belo palico IO, ki me je pritegnila zaradi drugačnega izgleda ročaja. Ergonomsko oblikovana palica ima na izbiro ročaj za levičarje in desničarje in je izjemno lahka. Narejena je iz karbonskih vlaken, praktično neuničljiva. Patentirani stiki med deli palice pa so narejeni tako, da se ob primeru, ko se nam palica zatakne ob oviro, hitro zložijo in nato sestavijo nazaj, tako palice ne zlomimo. Zloži se na tri dele, ne da pa se je pospraviti v nahrbtnik, saj ostane vseeno kar dolga. Vsekakor bi

palico priporočila, če ne bi bila cena okroglih 600 EUR. Da, prav ste prebrali, a to so karbonska vlakna in morda bodo čez nekaj let cenovno dostopnejša.

Na sejmu lahko kupimo tudi različne namizne igre, kot rečeno, smo se z njimi lahko tudi igrali. Predstavil se nam je tudi nemški hotel za slepe in slabovidne, ki poleg nastanitve v dostopnih prostorih ponujajo tudi različne tečaje. Imenuje se AURA-Pension »Villa Rochsburg«. Stojnice so imeli tudi gluhoslepi, kjer se je dalo kupiti zelo simpatične spominke, pa igre, majice, magnetke, vse so seveda naredili sami. Predstavila se je tudi slepa kiparka, ki je obvladala živalsko anatomijo do podrobnosti, kar se je videlo na njenih živalcah. Predstavljali so se tudi izvajalci joge za slepe in turistična agencija za slepe.

Za zaključek naj vas spodbudim k obisku sejma naslednje leto, ki bo od 27. 5. do 29. 5. 2026. Obisk bomo organizirali tudi na Zvezi, tokrat bomo zbirali prijave že konec tega leta in upam, da vas tako spodbudili k ogledu. Resnično se mi zdi sejem vrhunska priložnost ne le za pregled pripomočkov in novosti, temveč tudi za druženje in izmenjavo mnenj. Upam, da se vidimo naslednje leto!

Na vrh

MEDNARODNE NOVIČKE: Razprava parlamentarnega odbora za socialne zadeve o izvajanju UNCRPD, pomembnost Direktive o enaki obravnavi, Zagovorništvo EBU o pravicah slepih in slabovidnih v evropskem parlamentu, EBU poročilo o izvajanju strateškega načrta

Avtor: *Anja Uršič*

Prevod: UI

Odbor Evropskega parlamenta za socialne zadeve razpravlja o oceni Združenih narodov

13. maja 2025 je Odbor Evropskega parlamenta za zaposlovanje in socialne zadeve (EMPL) opravil prvi javni pregled sklepnih ugotovitev Odbora Združenih narodov za pravice invalidov o Evropski uniji. Predsednik André Felix je na začetku seje poudaril tri nujna vprašanja, ki jih je izpostavil nadzorni organ ZN: ustavitev finančne podpore EU za ločene rezidenčne ustanove, napredek na področju pravic invalidnih žensk, zlasti njihovo polno vključevanje na trg dela, in odprava ovir za politično sodelovanje, vključno s pravili o skrbništvu, ki omejujejo volilne pravice.

Lucie Davoine, vršilka dolžnosti vodje enote Komisije za invalidnost, je poročilo ZN opisala kot „mejnik, ki pomaga oblikovati agendo za invalidnost“ za sedanji mandat 2024–2029, vendar je priznala, da Komisija še vedno odloča, kako bo priporočila vključila v zakonodajo in programe. Potrdila je, da uradniki preučujejo, ali se lahko EU sama pridruži Izbirnemu protokolu CRPD, in pripravljajo smernice za države članice, namenjene odpravi zlorab, kot je prisilna sterilizacija.

Alejandro Moledo iz Evropskega foruma invalidov, ki je zastopal civilno družbo, je opozoril, da je treba ugotovitve obravnavati kot začetek globljih reform, ne kot zaključek, in pozval odbor, naj redno preverja izvajanje. Njegov poziv je naletel na odziv pri poslancem Evropskega parlamenta. Rosa Estaràs Ferragut je zahtevala pristop k Izbirnemu protokolu in ukrepe za obravnavanje medsebojne diskriminacije, Chiara Gemma pa je pozvala, naj se sredstva EU namenijo za individualizirano usposabljanje in podporo na ravni skupnosti. Valérie Devaux je poudarila, da morajo organizacije invalidov sodelovati pri oblikovanju vseh politik, in napovedala, da bo skupina Renew predlagala pilotni projekt za evropsko jamstvo za zaposlovanje in usposabljanje invalidov. Katrin Langensiepen je pozvala k sprejetju zakonodaje na ravni EU za odpravo prisilne sterilizacije, Ciaran Mullooly pa je kritiziral pomanjkanje konkretnih ukrepov za preprečevanje odvzema prostosti.

Dansko predsedstvo Sveta EU, ki se bo začelo julija 2025, razmišlja o sprejetju sklepov Sveta o samostojnem življenju, ki je eno od ključnih priporočil ZN. Komisija naj bi po poletnem premoru objavila podroben načrt, EMPL pa je že napovedal nadaljnje zaslišanje za november 2025, na katerem bo pregledal napredek Komisije in Sveta. Poslanci so jasno povedali, da bodo petnajst let po podpisu Konvencije o pravicah invalidov s strani EU nadaljevali politični pritisk, dokler ne bodo izpolnjena vsa priporočila ZN.

Vir: Vir: <https://www.edf-feeph.org/>

Direktiva o enakem obravnavanju: vlade morajo doseči sporazum, preden bo prepozno

12. maja se bo evropska komisarka za enakost Hadja Lahbib sestala z Odborom Evropskega parlamenta za državljanske svoboščine, da bo razpravljala o sporni predlogu Evropske komisije za umik Direktive o enakem obravnavanju. Ta dolgo zastala direktiva ima za cilj zagotoviti enako obravnavanje vseh ljudi v EU ne glede na invalidnost, vero ali prepričanje, starost ali spolno usmerjenost, zlasti na področjih zunaj zaposlovanja, kot so izobraževanje, zdravstveno varstvo, stanovanjska politika, socialna zaščita in dostop do blaga in storitev.

Umaknitev predloga je sprožila močno nasprotovanje organizacij civilne družbe, zlasti organizacij, ki zastopajo invalide. Trdijo, da je direktiva bistvena za zapolnitev resnih pravnih vrzeli v zakonodaji EU o prepovedi diskriminacije. Trenutno je zaščita EU pred diskriminacijo na podlagi invalidnosti in drugih razlogov omejena predvsem na področje zaposlovanja. Direktiva bi na primer zavrnitev razumnih prilagoditev in pomanjkanje dostopnosti v vsakdanjem življenju opredelila kot pravno priznane oblike diskriminacije. Evropska komisija je načrtovani umik utemeljila s 17-letnim zastojem v Svetu EU, kjer so tri države članice dosledno blokirale napredek. Vendar pa zainteresirane strani trdijo, da to ni veljaven razlog za opustitev tako pomembnega zakonodajnega akta, zlasti brez predhodnega posvetovanja z Evropskim parlamentom ali prizadetimi skupnostmi.

Evropski forum invalidov (EDF) in njegovi člani so nacionalnim vladam poslali nujna pisma, v katerih jih pozivajo, naj podprejo ali se vsaj vzdržijo nasprotovanja najnovejšemu besedilu Sveta, ki bi omogočilo nadaljevanje postopka sprejemanja direktive. Poudarjajo, da se načrt Komisije za umik še vedno lahko prekliče, če Svet doseže sporazum v šestmesečnem roku, ki ga je Komisija določila februarja 2025. V podporo svojim zahtevam organizacije civilne družbe opozarjajo na nedavne zaključne ugotovitve Odbora ZN za pravice invalidov (CRPD), ki je izrazil zaskrbljenost nad načrtovanim umikom in pozval EU, naj zagotovi politično podporo, potrebno za sprejetje direktive. Odbor ZN je poudaril, da invalidi zunaj zaposlitve še vedno niso dovolj zaščiteni, in opozoril, da bi nesprejetje direktive pomenilo korak nazaj pri uveljavljanju Konvencije ZN o pravicah invalidov.

EDF in druge organizacije pozivajo nacionalne vlade in institucije EU, naj pokažejo vodstvene sposobnosti in dosežejo sporazum o direktivi, preden bo uradno umaknjena. Menijo, da je to zadnja priložnost za pomemben napredek na poti k enakosti in nediskriminaciji v EU.

Vir: Vir: <https://www.edf-feeph.org/>

Zastopanje EBU v Evropskem parlamentu

Na sprejemu v Evropskem parlamentu 18. februarja 2025 je Evropska zveza slepih (EBU) pozvala zakonodajalce EU, naj zapolnijo preostale vrzeli v politiki invalidnosti. Srečanja, ki ga je gostila finska poslanka Evropskega parlamenta Li Andersson, so se udeležili poslanci Evropskega parlamenta, predstavniki Evropske komisije in

voditelji EBU. Predsednica EBU Tytti Matsinen je pozdravila odločitev o obnovitvi medskupine za invalidnost v Parlamentu in jo označila za bistveno za napredek pravic slepih in slabovidnih državljanov. Predsednica odbora za zagovorništvo Francesca Sbianchi je poudarila štiri nujna vprašanja za slabovidne osebe in njihove organizacije: evropski akt o dostopnosti je treba razširiti z digitalnih storitev na vsakdanje gospodinjske izdelke; direktivo EU o izvajanju Marakeške pogodbe je treba spremeniti, da se odpravijo zahteve po nadomestilu, ki bremenijo ponudnike dostopnih knjig; avdio opisovanje potrebuje močnejšo podporo, tako prek financiranja programa Kreativna Evropa MEDIA kot tudi s strožjimi obveznostmi v Direktivi o avdiovizualnih medijskih storitvah; EU mora poostriti, namesto da oslabi, standarde za akustično opozarjanje vozil za tihe električne ali hibridne avtomobile. Lucie Davoine, vršilka dolžnosti vodje enote Komisije za invalidnost, je opozorila, da bodo vmesni pregledi strategije EU za invalidnost in Konvencije ZN o pravicah invalidov poudarili vse še vedno prisotne pomanjkljivosti. Udeleženci so kritizirali tudi nedavno odločitev Komisije, da umakne zastalo direktivo o enakem obravnavanju, ne da bi ponudila alternativo, in opozorili, da ta poteza ogroža izrecno zavezo EU k popolni enakosti invalidov. Od septembra 2023 EBU spodbuja deset točk agende za zakonodajni cikel 2024–2029 in se zavezuje, da bo nadaljevala tesno sodelovanje z oblikovalci politik.

Več informacij najdete na:

<https://www.EURobblind.org/sites/default/files/documents/EBU%20press%20release%2019%20February%202025.PDF>

Vir: <http://www.EURobblind.org/>

Poročilo o strateškem načrtu EBU

V prvi polovici prvega leta izvajanja strateškega načrta za obdobje 2024–2027 Evropska zveza slepih (EBU) poroča o trdnem zagonu v vseh svojih odborih, delovnih skupinah in forumih. Odbor za zagovorništvo si prizadeva za dostopne gospodinjske aparate, strožja pravila za akustične opozorilne signale za tihe avtomobile, strožje izvajanje Marakeškega sporazuma v EU in pravila o socialnih prejemkih, ki spodbujajo zaposlovanje. Odbor za raznolikost, enakost in vključevanje pripravlja kodeks ravnanja, odbor za izmenjavo vodstvenih izkušenj pa deli znanje s področja upravljanja in se bo septembra 2025 sestal v Sloveniji.

Tehnične skupine vodijo strokovne projekte: skupina za brajico spodbuja zgodnje učenje branja in pisanja ter boljše usposabljanje za osvežljive zaslone, skupina za zunanjo komunikacijo bo začela intervjuje „#a11y Techies“ o dostopni tehnologiji, delovna skupina Ebupay se pred konferenco AccessibleEU 1. julija ukvarja z dostopnimi plačili, delovna skupina za dostop do športa pa pripravlja zemljevid vključujočih prostočasnih dejavnosti.

Prispevek na lokalni ravni prihaja prek odprtih forumov: mladi delegati bodo avgusta na ICC Campusu v Portugalski gostili delavnico; forum starejših oseb usposablja starejše o dostopnosti pametnih telefonov; seznam izmenjave članov pa povezuje slepe in slabovidne vrstnike po vsej Evropi. Forumi za ženska in spolna vprašanja, slabovidnost in drugi forumi načrtujejo redne spletne seminarje „Tea Talk“ in posodobitve orodij.

Več skupin še vedno potrebuje prostovoljne predsednike ali koordinatorje, zato so nacionalne organizacije pozvane, da imenujejo vodje in dodajo do pet članov na skupino. Nujni cilji vključujejo večjezično brošuro in kratek video o podpori na delovnem mestu, strokovne spletne seminarje o nastajajočih vprašanjih mobilnosti in usposabljanje o povratnih informacijah uporabnikov o dostopnosti spleta.

Podrobno poročilo si lahko preberete na:

<https://www.EURoblind.org/newsletter/2025/april/en/update-implementation-ebu-strategic-plan>

Vir: <http://www.EURoblind.org/>

[Na vrh](#)

© 2002-2025 [Vizitka RIKOSS](#) [Uredništvo](#), [Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)